

MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

CURRICULUM NAȚIONAL

LITERATURA UNIVERSALĂ

Clasele X-XII

(profil umanist)

- **Curriculum disciplinar**
- **Ghid de implementare**

Chișinău, 2020

CURRICULUM DISCIPLINAR

Aprobat:

- Consiliul Național pentru Curriculum, proces-verbal nr. 22 din 05.07.2019
- Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 906 din 17.07.2019

COORDONATORI:

- **Angela CUTASEVICI**, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC
- **Valentin CRUDU**, dr., șef Direcție învățământ general, MECC, coordonator al managementului curricular
- **Natalia GRÎU**, consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru
- **Ala NIKITCENKO**, dr., consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru

EXPERȚI-COORDONATORI:

- **Vladimir GUȚU**, dr. hab., prof. univ., USM, expert-coordonator general
- **Ion GUȚU**, dr. conf. univ., USM, expert-coordonator pe aria curriculară *Limbă și comunicare*

GRUPUL DE LUCRU:

- **Svetlana NASTAS** (coordonator), dr., grad did. superior, IPLT „Mihai Eminescu”, Chișinău
- **Tatiana BIBICA**, drd., grad did. întâi, IPLT „B. P. Hașdeu”, Chișinău
- **Ivan PILCHIN**, lector univ., USM
- **Irina ȚVIC**, dr. conf. univ., UPS „Ion Creangă”, Chișinău

Literatura universală : Curriculum național : Clasele 10-12 : (profil umanist) : Curriculum disciplinar : Ghid de implementare / Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova ; coordonatori: Angela Cutasevici, Valentin Crudu, Natalia Grîu, Ala Nikitcenko; grupul de lucru: Svetlana Nastas (coordonator) [et al.]. – Chișinău : Lyceum, 2020 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). – 68 p. : fig., tab.

Referințe bibliogr.: p. 65-68 (53 tit.) și în subsol. – 2000 ex.

ISBN 978-9975-3438-0-0.

373.5.091:821(100).09(073)

L 66

GHID DE IMPLEMENTARE

Elaborat în conformitate cu prevederile Curriculumului disciplinar, aprobat la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, prin ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 906 din 17.07.2019

COORDONATORI:

- **Angela CUTASEVICI**, Secretar de Stat în domeniul educației, MECC
- **Valentin CRUDU**, dr., șef Direcție Învățământ General, MECC, coordonator al managementului curricular
- **Natalia GRÎU**, consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru
- **Ala NIKITCENKO**, dr., consultant principal, MECC, coordonator al grupului de lucru

EXPERȚI-COORDONATORI:

- **Vladimir GUȚU**, dr. hab., prof. univ., USM, expert-coordonator general
- **Ion GUȚU**, dr. conf., USM, expert-coordonator pe aria curriculară *Limbă și comunicare*

GRUPUL DE LUCRU:

- **Svetlana NASTAS** (coordonator), dr., grad did. superior, IPLT „Mihai Eminescu”, Chișinău
- **Tatiana BIBICA**, drd., grad did. întâi, IPLT „B. P. Hașdeu”, Chișinău
- **Ivan PILCHIN**, lector univ., USM
- **Irina ȚVIC**, dr. conf. univ., UPS „Ion Creangă” din Chișinău

PRELIMINARII

Curriculumul la disciplina *Literatura universală* face parte din Aria curriculară *Limbă și comunicare* și este o componentă a *Curriculumului Național*. Documentul reprezintă una dintre modalitățile de implementare a politicilor educaționale vizate de *Codul Educației al Republicii Moldova* (2014) și este elaborat în baza *Cadrului de referință al Curriculumului Național* (2017), *Curriculumului de bază: sistem de competențe pentru învățământul general* (2018), dar și *Recomandărilor Parlamentului European și ale Consiliului Uniunii Europene, privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți* (Bruxelles, 2018).

Prezentul curriculum este a doua generație de curricula centrate pe competențe, asigurând, în continuitatea *Curriculumului la disciplina Literatura universală* (2010), valorificarea politicilor educaționale naționale în învățarea disciplinei în școlile cu predare în limba română și cu predare în limba minorităților naționale.

În procesul de proiectare a *Curriculumului la disciplina Literatura universală* s-a ținut cont de:

- abordările postmoderne și tendințele dezvoltării curriculare pe plan național și internațional;
- necesitățile de adaptare a Curriculumului disciplinar la așteptările societății, nevoile elevilor, dar și la tradițiile școlii naționale;
- valențele disciplinei în formarea competențelor transversale, transdisciplinare și celor specifice;
- necesitățile asigurării conexiunii dintre disciplinele ciclului liceal la nivel de arie curriculară, *Limbă și comunicare*, dar și disciplinele din alte arii.

Disciplina *Literatura universală* se studiază pe parcursul a trei ani în clasele liceale cu profil umanist. Disciplina contribuie la realizarea idealului educațional care presupune formarea unei personalități multilateral dezvoltate cu spirit de inițiativă și cu un orizont larg de cunoștințe, la stimularea gândirii critice și la deschiderea pentru dialogul intercultural în contextul valorilor naționale și universale. Relevanța familiarizării cu fenomenele culturii și literaturii universale constă, de asemenea, în posibilitatea formării unui cetățean inteligent, capabil să valorifice experiența umană reflectată în textele literare studiate, să asimileze creativ și constructiv realizările estetice și literare ale umanității, să comunice eficient în condițiile lumii aflate în procesul unui permanent schimb de valori culturale și de idei.

În calitate de document normativ, Curriculumul nu limitează activitatea profesorului, ci o stimulează prin ghidare: reprezentarea finalităților, reperarea conceptelor, ofertând proiectarea și realizarea acțiunilor educaționale individualizate: adaptarea conținutului; aplicarea diversă a formelor de activitate la clasă; utilizarea tehnologiilor informaționale, a resurselor disponibile; dezvoltarea unui mediu prielnic pentru realizarea competențelor la disciplină.

Curriculumul la *Literatura universală* conturează profilul umanist al elevilor prin lectură și interpretarea textelor de referință ale literaturii universale. Astfel, disciplina *Literatura universală* completează demersul celorlalte discipline din aria curriculară *Limbă și comunicare* din perspectiva inter/transdisciplinară.

Beneficiarii Curriculumului la disciplina *Literatura universală* sunt elevii, părinții și profesorii de *Literatură universală*. De asemenea, documentul este destinat autorilor de manuale și auxiliare.

I. REPERE CONCEPTUALE

Curriculumul la disciplina *Literatura universală* este un document normativ și informativ care fixează cadrul conceptual și metodologic al disciplinei și asigură realizarea competențelor specifice acestei discipline. În baza *Cadrului de referință al Curriculumului Național*, *competența școlară este un sistem integrat de cunoștințe, abilități, atitudini și valori, dobândite, formate și dezvoltate prin învățare, a căror mobilizare permite identificarea și rezolvarea diferitor probleme în diverse contexte și situații.*

Cadrul conceptual al Curriculumului la *Literatura universală* este orientat spre dezvoltarea culturii literar-artistice și a comunicării interculturale prin valorificarea unor opere reprezentative din patrimoniul literaturii universale.

Documentul prevede studiul literaturii universale în clasele liceale cu profil umanist din două perspective: **diacronică** (cronologică) și **tematică** (comparativă). Combinarea abordării diacronice cu cea tematică extinde modalitățile de receptare a fenomenului literar-artistice de către elev și stimulează diversificarea strategiilor educaționale de către profesor.

Conținuturile Curriculumului la *Literatură universală* sunt structurate în felul următor:

- în clasa a X-a: studierea diacronică a literaturii universale (epoci culturale și istorice, genuri și specii literare): *Antichitatea, Evul Mediu, Renașterea*;
- în clasa a XI-a: studierea diacronică a literaturii universale (curenți culturale și literare, genuri și specii literare) din Epoca modernă și contemporană: secolele *XVII, XVIII, XIX, XX*;
- în clasa a XII-a: studierea literaturii universale din perspectiva tematică: *Copilărie, adolescență, tinerețe; Aventură și călătorie; Arta iubirii; Război și pace; Condiția umană; Provocările lumii noi.*

Structurarea diacronică a conținuturilor pentru clasele a X-a și a XI-a are drept scop ilustrarea coerentă și sistemică a procesului literar-artistice în raport cu evenimentele istorice, fenomenele sociale și culturale dintr-o epocă sau alta. Organizarea materiei pe module tematice în clasa a XII-a încurajează abordările de tip sintetic și comparativ a textelor literare studiate, observarea și examinarea transformărilor calitative a temelor și motivelor literare în funcție de specificul epocii/curentelor literare și al spațiilor culturale/geografice.

Variat în sugestiile metodologice și de conținut, Curriculumul afirmă o deschidere pluralistă asupra fenomenului literar-artistice, stimulează utilizarea sa flexibilă, oferă profesorilor și autorilor de manuale libertatea de opțiune în alegerea textelor și a strategiilor didactice.

O categorie curriculară importantă, cu un grad înalt de abstractizare și generalizare, ce marchează așteptările societății privind parcursul școlar și performanțele cele mai generale care pot fi atinse de elevi la încheierea școlarizării reprezintă *competențele-cheie/transversale*. Acestea reprezintă atât tendințele din politicile educaționale naționale, reflectate în *Codul Educației* (2014), cât și internaționale, stipulate în *Recomandările Comisiei Europene* (2018). Competențele-cheie/transversale vizează diferite sfere ale vieții sociale, poartă un caracter pluri/inter/transdisciplinar, se pot concretiza în cadrul competențelor specifice disciplinei, unităților de competențe, unităților de conținut, activităților de învățare și produselor școlare recomandate, se formează și se dezvoltă progresiv și gradual pe niveluri și cicluri de învățământ.

Disciplina *Literatura universală* se axează pe obținerea de către elevi a unor cunoștințe, abilități, atitudini și valori care conturează sistemul de competențe specifice disciplinei *Literatura universală* în liceu, profilul umanist. Unitățile de competențe specifice disciplinei sunt racordate sistemic și gradual la unitățile de conținut și activitățile de învățare.

Prezentul Curriculum sugerează valorificarea posibilităților învățării active/interactive, a educației centrate pe elev, integrarea experienței și opiniilor elevilor în procesul de receptare a literaturii universale, abordarea constructivă, valorică, inter-/transdisciplinară a materiei studiate, asigurarea unui mediu educațional sigur, incluziv, favorabil formării deprinderii și plăcerii de lectură și gândirii critice, independente.

Curriculumul la disciplina *Literatura universală* constituie bază pentru elaborarea ghidului metodologic la disciplina respectivă, a manualelor, testelor de evaluare și altor materiale curriculare.

II. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Statutul disciplinei	Aria curriculară	Treapta liceală, clasele	Nr. de ore pe săptămână	Nr. de ore rom/rus
Disciplină obligatorie	Limbă și comunicare	X	1	34
		XI	2/1	68/34
		XII	2/1	66/33

2.1. REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR PE UNITĂȚI DE CONȚINUT

Nr.	Clasa	Unități de conținut	Nr. de ore rom/rus	
1.	X	I. Antichitatea	15	
		II. Evul mediu	6	
		III. Renașterea	10	
		<i>La discreția profesorului</i>	3	
2.	XI	I. Literatura secolului XVII	8	4
		II. Literatura secolului XVIII	8	4
		III. Literatura secolului XIX	14	7
		IV. Literatura la hotar de secole: XIX-XX	12	6
		V. Literatura secolului XX	22	11
		<i>La discreția profesorului</i>	4	2
3.	XII	I. Copilărie, adolescență, tinerețe	10	5
		II. Aventură și călătorie	12	6
		III. Arta iubirii	10	5
		IV. Război și pace	10	5
		V. Condiția umană	10	5
		VI. Provocările lumii noi	10	5
		<i>La discreția profesorului</i>	4	2

Detalierea orientativă și modalitatea de repartizare a temelor/unităților de conținut pe clase și unități de timp la disciplină, în raport cu conținuturile curriculare, se stabilește prin *Reperete metodologice de organizare a procesului educațional la disciplină*, aprobate prin ordin de ministru.

III. COMPETENȚE SPECIFICE DISCIPLINEI

Competențele specifice reprezintă sisteme integrate de cunoștințe, abilități, valori și atitudini, pe care și le propune să le formeze/dezvolte fiecare disciplină la nivelul învățământului gimnazial, prin corelare cu întreaga perioadă de școlarizare [p.24]¹.

- 1. Interpretarea textelor literare de referință prin raportarea la epocă/curent literar sau mișcare literară, asumându-și valori general umane și universale.**
- 2. Valorificarea experiențelor de lectură în abordare inter-/transdisciplinară, manifestând respect, toleranță pentru diversitatea culturală.**
- 3. Exprimarea identității culturale proprii în context universal, dovedind interes și implicare în dialogul intercultural și literar.**

---

¹ *Cadrul de referință al Curriculumului Național*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 432 din 29 mai 2017.

IV. UNITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

4.1. CLASA a X-a

CS 1. Interpretarea textelor literare de referință prin raportarea la epocă/curent literar sau mișcare literară, asumându-și valori general umane și universale.		
Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>1.1. Identificarea caracteristicilor esențiale ale unor epoci/curențe literare.</p> <p>1.2. Ilustrarea elementelor specifice epocii/curentului literar în textele studiate.</p> <p>1.3. Aprecierea viziunilor asupra lumii și asupra omului reflectate în texte literare din epoci/curențe diferite.</p>	<p>1. Literatura universală și literatura națională</p> <p>2. Mitologia popoarelor lumii</p> <p>3. Literatura Orientului antic</p> <p>4. Literatura Greciei antice</p> <p>5. Literatura Romei antice</p> <p>6. Literatura Evului Mediu oriental</p> <p>7. Literatura Evului Mediu european</p> <p>8. Epoca Renașterii și umanismul</p>	<p>Activități: Exerciții de documentare. Procesarea informației. Formularea întrebărilor/răspunsurilor pentru înțelegerea contextului epocii. Producerea textelor de diferit tip pe varii suporturi. Dezbateră a unei idei/probleme de interes general. Lectura individuală/notele de lectură. Agenda cu notițe paralele. Lectura analitică a textului. Explicarea/exemplificarea pe text a elementelor specifice epocii/curentului literar. Caracterizarea personajului. Exprimarea punctului de vedere propriu pe marginea textelor studiate. Argumentarea ideilor în cadrul situațiilor de comunicare orală. Discutarea în perechi/în grup pe teme de interes general. Redactarea comentariilor literare.</p> <p>Produse: Eseul. Interviu. Prezentări orale cu suport multimodal. Proiectul individual/în grup.</p>
CS 2. Valorificarea experiențelor de lectură în abordare inter-/transdisciplinară, manifestând respect, toleranță pentru diversitatea culturală.		
Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>2.1. Identificarea strategiilor de lectură a textelor literare, adecvate epocii.</p>	<p>1. Literatura universală și literatura națională</p> <p>2. Mitologia popoarelor lumii</p> <p>3. Literatura Orientului antic</p>	<p>Activități: Exerciții practice pentru aprofundarea tehnicilor de lectură. Exerciții de lectură expresivă. Lectura ghidată. Lectura interogativă a textelor Lectura independentă a textelor de proporții. Discuții asupra lecturilor.</p>

<p>2.2. Analiza trăsăturilor literare/artistice din perspectiva epocii/curentului în context universal.</p> <p>2.3. Prezentarea textelor literare în raport cu arta, științele etc.</p>	<p>4. Literatura Greciei antice</p> <p>5. Literatura Romei antice</p> <p>6. Literatura Evului Mediu oriental</p> <p>7. Literatura Evului Mediu european</p> <p>8. Epoca Renașterii și umanismul</p>	<p>Formularea argumentelor și ierarhizarea lor. Harta conceptuală. Identificarea elementelor subiectului literar. Analiza structurii textului literar Acumularea și trierea ideilor. Analiza mostrelor de texte relevante. Accesarea surselor adecvate. Acumularea și analiza ideilor. Discuții de grup. Selectarea argumentelor/exemplelor relevante. Compararea text (fragmentului) vs. Ecranizare. Produce: Pagina de lectură/Jurnalul de lectură. Testul de lectură. Rezumatul. Textul argumentativ. Discuția de grup.</p>
---	--	---

CS 3. Exprimarea identității culturale proprii în context universal, dovedind interes și implicare în dialogul intercultural și literar.

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>3.1. Implicarea în dialogul intercultural și literar.</p> <p>3.2. Exprimarea propriului punct de vedere față de valorile culturii literare.</p> <p>3.3. Manifestarea respectului față de valorile general umane.</p>	<p>1. Literatura universală și literatura națională</p> <p>2. Mitologia popoarelor lumii</p> <p>3. Literatura Orientului antic</p> <p>4. Literatura Greciei antice</p> <p>5. Literatura Romei antice</p> <p>6. Literatura Evului Mediu oriental</p> <p>7. Literatura Evului Mediu european</p> <p>8. Epoca Renașterii și umanismul</p>	<p>Activități: Identificarea informației în sursele literare/nonliterare/mass-media. Procesarea informației. Redactarea textelor de diferit tip pe varii suporturi. Dialogul imaginar între personaje. Elaborarea textului în funcție de tipul de discurs. Activități de formulare în scris a unui punct de vedere. Caracterizarea personajului. Algoritmul de idei Acumularea și analiza ideilor. Argumentarea ideilor. Exerciții de scriere. Producerea textelor funcționale. Producerea unor idei, mesaje, adecvate situației de comunicare. Prezentarea argumentată a unui set de valori literare recunoscute social și cultural. Dezbaterea unei idei/probleme de interes general.</p>

		<p>Produce: Prezentarea publică. Alocuțiunea. Compoziția-sinteză. Dezbateră. Eseul reflexiv. Portofoliul/E – Portofoliu.</p>
--	--	---

4.2. CLASA a XI-a

CS 1. Interpretarea textelor literare de referință prin raportarea la epocă/curent literar sau mișcare literară, asumându-și valori general umane și universale.		
Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>1.1. Analiza trăsăturilor esențiale ale epocilor/curentelor și mișcărilor literare.</p> <p>1.2. Corelarea elementelor constitutive ale textelor literare cu estetici/modele literare.</p> <p>1.3. Valorificarea specificului textelor literare din perspectiva evoluției literare.</p>	<p>1. Literatura secolului XVII <i>Clasicismul</i></p> <p>2. Literatura secolului XVIII <i>Iluminismul</i></p> <p>3. Literatura secolului XIX <i>Romantismul</i> <i>Realismul</i></p> <p>4. Literatura la hotar de secole: XIX-XX <i>Diversitatea curentelor literare și artistice la junctura secolelor XIX-XX</i></p> <p>5. Literatura secolului XX <i>Diversitatea curentelor avangardiste</i> <i>Postmodernismul</i></p>	<p>Activități: Selectarea și procesarea informației din sursele corespunzătoare. Activități de studiu dirijat prin explicarea termenilor-cheie. Formularea întrebărilor/răspunsurilor pentru înțelegerea contextului epocii. Lectura individuală/notele de lectură. Explicarea/exemplificarea pe text a elementelor specifice epocii/curentului literar. Caracterizarea personajelor literare. Comentarea semnificației titlului, motivului literar. Analiza simbolului literar. Identificarea trăirilor, stărilor, ipostazelor eului liric. Comentarea algoritmică a figurilor de stil. Analiza compoziției textului literar. Exprimarea punctului de vedere propriu pe marginea textelor studiate. Argumentarea ideilor în cadrul situațiilor de comunicare orală. Discutarea în perechi/în grup pe teme de interes general. Redactarea eseurilor/comentariilor literare.</p> <p>Produce: Articol în mediul online. Prezentări orale cu suport multimodal. Portofoliul. Harta conceptuală. Expunerea (după imagini, reprezentări grafice etc.)</p>

CS 2. Valorificarea experiențelor de lectură în abordare inter-/transdisciplinară, manifestând respect, toleranță pentru diversitatea culturală.

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>2.1. Utilizarea strategiilor de lectură a textelor literare, adecvate epocii/curentului.</p> <p>2.2. Sintetizarea caracteristicilor literare/artistice ale epocii/curentului în context național și/ sau universal.</p> <p>2.3. Interpretarea textelor din perspectivă caracteristicilor epocii/curentului în arta, științele.</p>	<p>1. Literatura secolului XVII <i>Clasicismul</i></p> <p>2. Literatura secolului XVIII <i>Iluminismul</i></p> <p>3. Literatura secolului XIX <i>Romantismul</i> <i>Realismul</i></p> <p>4. Literatura la hotar de secole: XIX-XX <i>Diversitatea curentelor literare și artistice la junctura secolelor XIX-XX</i></p> <p>5. Literatura secolului XX <i>Diversitatea curentelor avangardiste</i> <i>Postmodernismul</i></p>	<p>Activități: Lectura împotrivă. Exerciții de lectură expresivă. Lectura ghidată. Lectura interogativă a textelor. Discuții asupra lecturilor Lectura independentă, extra muros, a textelor de proporții. Identificarea informației din surse adecvate. Acumularea și analiza ideilor Exerciții de structurare a informației. Elaborarea lucrărilor argumentative. Identificarea caracteristicilor unui curent. Elaborarea sintezelor. Redactarea textelor. Asocieri libere Analiza cronotopului. Formularea argumentelor și ierarhizarea lor. Analiza compoziției textului literar. Comentariul literar. Accesarea surselor adecvate. Acumularea și analiza ideilor. Discuții de grup. Dezbateri. Compararea text (fragm.) vs. ecranizare. Exerciții de interpretare.</p> <p>Produse: Testul de lectură. Jurnalul reflexiv. Interviul. Comentariul literar Dezbaterea.</p>

CS 3. Exprimarea identității culturale proprii în context universal, dovedind interes și implicare în dialogul intercultural și literar.

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>3.1. Realizare dialogului intercultural din perspectivă istorico-literară.</p> <p>3.2. Exprimarea opiniei argumentate în legătură cu evoluția fenomenului literar.</p> <p>3.3. Aprecierea estetică a operelor de artă, printr-o varietate de mijloace.</p>	<p>1. Literatura secolului XVII <i>Clasicismul</i></p> <p>2. Literatura secolului XVIII <i>Iluminismul</i></p> <p>3. Literatura secolului XIX <i>Romantismul</i> <i>Realismul</i></p> <p>4. Literatura la hotar de secole: XIX-XX <i>Diversitatea curentelor literare și artistice la junctura secolelor XIX-XX</i></p> <p>5. Literatura secolului XX <i>Diversitatea curentelor avangardiste</i> <i>Postmodernismul</i></p>	<p>Activități: Revizuirea termenilor-cheie. Harta conceptuală. Identificarea informației în sursele literare/nonliterare/mass-media. Procesarea informației. Redactarea textelor de diferit tip pe varii suporturi. Dialogul imaginar între personaje. Elaborarea textului în funcție de tipul de discurs. Lectura critică a unui text. Acumularea și analiza ideilor. Argumentarea ideilor. Conversația euristică. Exerciții de interpretare a textului. Analiza comparativă. Caracterizarea personajului. Exerciții de scriere. Analiza literară, comentariul literar. Asocieri libere. Jurnalul reflexiv. Producerea unor idei, mesaje, adecvate situației de comunicare. Prezentarea argumentată a unui set de valori literare recunoscute social și cultural. Dezbaterea unei idei/probleme de interes general. Harta valorică. Produse: Prezentarea publică. Eseul. Referatul. Discursul. Proiectul în grup/individual.</p>

4.3. CLASA a XII-a

CS 1. Interpretarea textelor literare de referință prin raportarea la epocă/curent literar sau mișcare literară, asumându-și valori general umane și universale.		
Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>1.1. Raportarea temelor și motivelor literare la epoci/curente și mișcări literare.</p> <p>1.2. Compararea trăsăturilor esențiale ale unor opere literare de referință din spații culturale și perioade istorice diferite.</p> <p>1.3. Interpretarea textelor literare din epoci/curente diferite din perspectiva din perspectiva experienței umane.</p>	<p>1. Copilărie, adolescență, tinerețe</p> <p>2. Aventură și călătorie</p> <p>3. Arta iubirii</p> <p>4. Război și pace</p> <p>5. Condiția umană</p> <p>6. Provocările lumii noi</p>	<p>Activități:</p> <p>Elaborarea câmpului lexical al temei studiate.</p> <p>Selectarea/procesarea informației. Analiza comparativă.</p> <p>Identificarea și explicarea diferențelor și a momentelor în abordarea temei studiate în diferite epoci/curente literare.</p> <p>Comentarea unui motiv literar.</p> <p>Lectura individuală/notele de lectură.</p> <p>Comentarea citatelor și ideilor din textele studiate.</p> <p>Caracterizarea personajelor literare specifice epocii/curentului literar din perspectiva tematică.</p> <p>Explicarea/exemplificarea pe text a elementelor specifice spațiului cultural, perioadei istorice.</p> <p>Exerciții de interpretare a textelor literare.</p> <p>Formularea problemelor actuale și a soluțiilor relevante în baza temei studiate.</p> <p>Organizarea unei dezbateri în baza temei studiate.</p> <p>Produse:</p> <p>Investigații tematice/studii de caz individual/în grup. Discuții în grup. Comentariul literar.</p>

CS 2. Valorificarea experiențelor de lectură în abordare inter-/transdisciplinare, manifestând respect, toleranță pentru diversitatea culturală.

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>2.1. Aplicarea strategiilor de lectură a textelor din perspectivă tematică.</p> <p>2.2. Valorificarea informației asupra circulației temelor și a motivelor literare în context național și/sau universal.</p> <p>2.3. Interpretarea textelor din perspectivă tematică inter-/transdisciplinară.</p>	<p>1. Copilărie, adolescență, tinerețe</p> <p>2. Aventură și călătorie</p> <p>3. Arta iubirii</p> <p>4. Război și pace</p> <p>5. Condiția umană</p> <p>6. Provocările lumii noi</p>	<p>Activități:</p> <p>Exerciții practice pentru aprofundarea tehnicilor de lectură.</p> <p>Exerciții de lectură expresivă.</p> <p>Lectura ghidată.</p> <p>Lectura interogativă a textelor</p> <p>Lectura independentă a textelor de proporții.</p> <p>Discuția ghidată.</p> <p>Redactarea textelor. Acumularea și analiza ideilor.</p> <p>Discuții de grup.</p> <p>Exerciții de organizare a informației.</p> <p>Activități de recompunere a diverselor tipuri de texte.</p> <p>Selectarea exemplelor pentru argumentare.</p> <p>Interpretarea textului, aplicând noțiunile învățate.</p> <p>Investigația de grup.</p> <p>Comentarea socio-culturală a textului.</p> <p>Exercițiul de cercetare a unei componente structurale compoziționale a textului epic.</p> <p>Produse:</p> <p>Testul de lectură. Interviu. Studiu de caz. Compoziția. Proiectul.</p> <p>Prezentarea orală cu suport multimodal.</p>

CS 3. Exprimarea identității culturale proprii în context universal, dovedind interes și implicare în dialogul intercultural și literar.

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități de învățare și produse recomandate
<p>3.1. Susținerea dialogului intercultural și literar din perspectivă tematică prin reflecții critice asupra lumii și a experienței umane.</p> <p>3.2. Aprecierea critică și estetică a textelor literare din perspectivă tematică.</p> <p>3.3. Evaluarea identității culturale proprii în baza valorilor general umane și universale ale textelor.</p>	<p>1. Copilărie, adolescență, tinerețe</p> <p>2. Aventură și călătorie</p> <p>3. Arta iubirii</p> <p>4. Război și pace</p> <p>5. Condiția umană</p> <p>6. Provocările lumii noi</p>	<p>Activități: Comentarea informației detectate. Discuții în grup. Argumentarea ideilor. Dezbateri. Elaborarea strategiei de scriere a referatului. Realizarea unui discurs privind actualitatea temei studiate. Comentariul analitic al propriilor lecturi. Selectarea ideilor. Formularea argumentelor. Exemplificarea. Elaborarea sintezelor. Discuții ghidate. Acumularea și analiza ideilor. Discernerea informației. Producerea unor idei, mesaje, adecvate situației de comunicare. Prezentarea argumentată a unui set de valori literare recunoscute social și cultural. Dezbateri de idei/probleme de interes general.</p> <p>Produse: Referatul. Portofoliul. Discursul. Proiect individual/de grup. Studiul de caz.</p>

V. TEXTE RECOMANDATE

5.1. CLASA a X-a

Unități de conținut	Texte recomandate	Noțiuni-cheie
<p>I. ANTICHITATE</p> <p>Literatura universală și literatura națională</p> <p>Mitologia popoarelor lumii</p> <ul style="list-style-type: none"> Mit și sisteme mitologice: noțiuni generale Mituri cosmogonice (grec, ebraic, indian etc.) Mituri despre eroi <p>Literatura Orientului antic</p> <ul style="list-style-type: none"> Literatura Orientului antic: privire de ansamblu Literatura sumero-babiloniană Literatura ebraică <p>Literatura Greciei antice</p> <ul style="list-style-type: none"> Cultura Greciei antice: privire de ansamblu Eposul homeric Dramaturgia antică greacă <p>Literatura Romei antice</p> <ul style="list-style-type: none"> Cultura latină, privire de ansamblu Lirica latină din „secolul de aur” 	<p>Mituri grecești: mitul creației, mituri despre războiul troian, mituri despre Heracles, mitul despre Prometeu etc.</p> <p><i>Eposul lui Ghilgameș</i> <i>Psalmii lui David, Pildele lui Solomon, Eclesiastul</i> etc.</p> <p>Epopoea: Homer, <i>Iliada, Odiseea</i> Longos, <i>Dafnis și Cloe</i> Dramaturgia: Eschil, <i>Prometeu înălțuit</i>; Sofocle, <i>Oedip rege, Antigona</i>; Euripide, <i>Medeea</i>; Aristofan, <i>Păsările, Pacea</i> etc.</p> <p>Epopoea: Publius Vergilius Maro, <i>Eneida</i> Lirica: Horațiu, <i>Oda IX (Lui Taliarh, Cartea I), Oda XIV (Către Postumus, Cartea II), Satira I (Cartea I), Satira V (Cartea II), Epistolă către Pisoni</i>; Ovidiu, <i>Elegia I și Elegia IX (din Amori, Cartea I), Penelope către Ulise (Epistola I din Heroide), Medeea către Iason (Epistola XII din Heroide), Scrisoarea V Către Maximus (Cartea I, Pontice), Scrisoarea VIII Către Severus (Cartea I, Pontice)</i> etc.</p>	<p>Literatura universală, literatura națională mit, mitologie, mitologie greacă, mit cosmogonic, mit eroic, eroul civilizator</p> <p>literaturi orientale, epos, psalm, cântec, canon biblic</p> <p>antichitate, epopee, tragedie, tragic, dramă cu satiri, comedie, comic, monolog, dialog, cor, catharsis, elegie, distih elegiac, odă, satiră, epigramă, poem didactic, epoca de aur</p>

<p style="text-align: center;">II. EVUL MEDIU</p> <p>Literatura Evului Mediu oriental</p> <ul style="list-style-type: none"> • Literatura arabă • Literatura persană • Literatura japoneză <p>Literatura Evului Mediu european</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poemul eroic medieval • Romanul cavaleresc • Creația lui Dante Alighieri 	<p>Povești din culegerea <i>O mie și una de nopți</i> Omar Khayam, <i>Catrene Sei Shonagon</i>, <i>Însemnări de căpătâi</i> etc.</p> <p>Poemul eroic: <i>Beowulf</i>, <i>Cântecul Nibelungilor</i>, <i>Cântecul Cidului</i>, <i>Cântecul lui Roland</i>, <i>Cântec despre oastea lui Igor</i> etc.</p> <p>Romanul cavaleresc: Chretien de Troyes, <i>Lancelot sau Cavalerul din căruță</i>, <i>Yvain sau Cavalerul Leului</i>; Wolfram von Eschenbach, <i>Parzifal</i> etc. Dante Alighieri, <i>Viața nouă</i>, <i>Divina Comedie</i></p>	<p>poveste, povestire înrămată, gazel, robai, tanka</p> <p>literatură medievală, poem eroic, roman cavaleresc, saga, viziune</p>
<p style="text-align: center;">III. RENAȘTEREA</p> <p>Epoca Renașterii și umanismul</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lirica renascentistă, sonetul • Teatrul renascentist • Romanul și nuvela epocii Renașterii 	<p>Lirica: Francesco Petrarca, <i>Canțonierul</i> (LXI, CXXXIV, CXXVIII); Michelangelo Buonarroti, <i>Rime</i> (239, 285); William Shakespeare, <i>Sonete</i> (LV, LXVI, CXVI); Pierre de Ronsard, <i>Elegie lui Remy Belleau</i>, <i>excelent poet francez</i>, <i>Pentru Casandra</i>, <i>Pentru Maria</i> etc.</p> <p>Poemul: Torquato Tasso, <i>Ierusalimul eliberat</i>; Luiz de Camoes, <i>Lusiada</i> etc.</p> <p>Romanul: François Rabelais, <i>Gargantua și Pantagruel</i>; Miguel de Cervantes Saavedra, <i>Iscusitul hidalgo Don Quijote de la Mancha</i> etc.</p> <p>Nuvela: Giovanni Boccaccio, <i>Decameronul</i>; Matteo Bandello, <i>Nuvela</i>; Miguel de Cervantes Saavedra, <i>Nuvela exemplare</i> etc.</p> <p>Dramaturgia: Lope Felix de Vega Carpio, <i>Câinele grădinarului</i>; William Shakespeare, <i>Hamlet</i>, <i>Regele Lear</i>, <i>Macbeth</i>, <i>Othello</i>, <i>Îmblânzirea scorpiei</i>, <i>Visul unei nopți de vară</i> etc.</p> <p>Eseul: Michel de Montaigne, <i>Eseuri</i>; Thomas Morus, <i>Utopia</i>; Niccolo Machiavelli, <i>Principele</i>; Erasm din Rotterdam, <i>Elogiul nebuniei</i>.</p>	<p>Renaștere, umanism, sonet, petrarchism, roman, nuvela, realism renascentist, utopie</p>

5.2. CLASA a XI-a

Unități de conținut	Texte recomandate	Noțiuni-cheie
<p>I. LITERATURA SECOLULUI al XVII-lea</p> <p>Clasicismul</p> <ul style="list-style-type: none"> Contextul istoric și specificul epocii Clasicismul francez Poezia japoneză cu formă fixă 	<p>Lirica: Andreas Gryphius, <i>Către lume, Deșertăciunea lumii, Vanitatea celor pământești</i>; Matsuo Basho, <i>Pojghița...</i>, <i>Târziu, Rățușca...</i> etc.</p> <p>Epica: Rene Descartes, <i>Tratatul despre pasiunile sufletului</i>; Blaise Pascal, <i>Cugetările</i>; La Bruyere, <i>Caracterele</i> (cap. VIII, <i>Despre curte</i>, cap. IX. <i>Despre cei mari</i>) etc.</p> <p>Dramaturgia: Jean Racine, <i>Andromaca, Iphigenia, Fedra</i>; Pierre Corneille, <i>Cidul, Horațiu</i>; Jean-Baptiste Moliere, <i>Avarul, Tartuffe, Burghezul gentilom</i> etc.</p> <p>Eseul/textul teoretic: Alexander Pope, <i>Eseu despre om</i>; Nicolas Boileau-Despreaux, <i>Arta poetică</i> etc.</p>	<p>Clasicism, clasic, baroc, artă poetică, regula celor trei unități (de timp, loc și acțiune), ierarhia genurilor, veridicitate, imitare, intrigă, deznodământ, quiproquo, haiku</p>
<p>II. LITERATURA SECOLULUI al XVIII-lea</p> <p>Iluminismul:</p> <ul style="list-style-type: none"> Contextul istoric și ideologic Romanul iluminist Dramaturgia iluministă 	<p>Epica: Charles-Louis de Montesquieu, <i>Scrisori persane</i>; Denis Diderot, <i>Nepotul lui Rameau</i>; Jean-Jacques Rousseau, <i>Iulia sau Noua Eloiză</i>; Daniel Defoe, <i>Viața și nemaipomenitele aventuri ale lui Robinson Crusoe</i>; Jonathan Swift, <i>Călătoriile lui Gulliver în mai multe țări depărtate ale lumii</i>; Henry Fielding, <i>Tom Jones</i>; Johann Wolfgang von Goethe, <i>Suferințele tânărului Werther</i>; Voltaire, <i>Candide sau optimismul</i> etc.</p> <p>Dramaturgia: Pierre Augustin Caron de Beaumarchais, <i>Bărbierul din Sevilla, Nunta lui Figaro</i>; Carlo Goldoni, <i>Văduva isteată</i>; Gotthold Ephraim Lessing, <i>Nathan înțeleptul, Emilia Galotti</i>; Friedrich von Schiller, <i>Hoții, Intrigă și iubire, Don Carlos</i>; Johann Wolfgang von Goethe, <i>Faust</i> etc.</p> <p>Confesiuni, memorialistică: Jean-Jacques Rousseau, <i>Confesiuni</i>; Johann Wolfgang von Goethe, <i>Poezie și adevăr</i> etc.</p>	<p>iluminism, clasicismul iluminist, realismul iluminist, sentimentalism, preromantism, roman de aventură, roman epistolar, Bildungsroman, roman gotic, confesiune, povestire filozofică, tragedia burgheză</p>

<p>III. LITERATURA SECOLULUI al XIX-lea</p> <p>Romantismul</p> <ul style="list-style-type: none"> • Romantismul: contextul istoric și noțiuni generale • Lirica romantică: meditația, balada, poemul romantic • Proza romantică: romanul istoric, proza scurtă, basmul cult 	<p>Lirica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meditația: Victor Hugo, <i>Istoria, Cuvinte pe dună, Extaz</i> etc. • Elegia: Alfons de Lamartine, <i>Lacul</i>; Alfred de Musset, <i>Noaptea</i>; Adam Mickiewicz, <i>Către D.D.</i>; Heinrich Heine, <i>Lazăr</i>; Aleksandr Sergheevici Pușkin, <i>La mormântul lui Anacreon</i> etc. • Pastelul (poezia peisagistică): Heinrich Heine, <i>Marea Nordului</i>; Nicolaus Lenau, <i>Cântecele trestiei</i>; Sandor Petofi, <i>Tisa</i> etc. <p>Oda: Victor Hugo, <i>Poporului</i>; John Keats, <i>Odă la o urnă grecească</i>; Adam Mickiewicz, <i>Oda tinereții</i> etc.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Balada: Nicolaus Lenau, <i>Cei trei</i>; Adam Mickiewicz, <i>La pândă, Budrys și fiii săi</i>; Heinrich Heine, <i>Loreley</i>; Samuel Taylor Coleridge, <i>Balada bătrânului marinar</i> etc. • Epistola: Sandor Petofi, <i>Către poezii veacului XIX</i>. • Satira: Victor Hugo, <i>Pedepsele</i> etc. • Imnul: Alfons de Lamartine, <i>Imn dimineții</i>; Novalis, <i>Imnuri către noapte</i>; Sandor Petofi, <i>Italia</i>; Charles Baudelaire, <i>Imn frumuseții</i> etc. <p>Epica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poemul romantic: Heinrich Heine, <i>Atta Troll, Germania. O poveste de iarnă</i>; Mihail Lurievici Lermontov, <i>Demonul</i>; George Gordon Byron, <i>Pelerinajul lui Childe Harold</i>; Alfred de Vigny, <i>Eloa</i>; Alfons de Lamartine, <i>Căderea îngerului</i>; Edgar Allan Poe, <i>Corbul</i>; Henry Longfellow, <i>Cântec despre Hayawatta</i>; Victor Hugo, <i>Legenda secolelor</i>; Alfred de Musset, <i>Rolla</i> etc. • Romanul: Walter Scott, <i>Ivanhoe</i>; Victor Hugo, <i>Catedrala Maicii Domnului din Paris</i>; Novalis, <i>Heinrich von Ofterdingen</i>; Mihail Lurievici Lermontov, <i>Un erou al timpului nostru</i> etc. 	<p>romantism, romantic, curent literar, manifestul literar, meditație, pastel, odă, baladă, poem romantic, roman istoric, dramă romantică, ironia romantică, medievalism romantic, orientalism romantic, originalitate, fabulos, oniric, antiteză, culoare locală</p>
--	---	---

Realism

- Realismul: contextul apariției curentului și noțiuni generale.
- Romanul realist
- Nuvela realistă

- **Proza scurtă:** Ernst Theodor Amadeus Hoffmann, *Urciorul de aur* (poveste), Edgar Allan Poe, *Cărăbușii de aur*, *Prăbușirea casei Usher* etc.
- **Dramaturgia:** Alessandro Manzoni, *Adelchi*; Alexandre Dumas, *Henric al III-lea*; Alfred-Victor de Vigny, *Chatterton*; Alfred de Musset, *Lorenzaccio*; Victor Hugo, *Hernani*, *Ruy Blas*, *Marie Tudor*; Aleksandr Sergheevici Pușkin, *Boris Godunov*; Percy Bysshe Shelley, *Prometeu descătușat* (poem dramatic) etc.
- **Texte teoretice:** Alessandro Manzoni, *Prefață la Contele de Carmagnola*; Victor Hugo, *Prefață la Cromwell*; Heinrich Heine, *Școala romantică*; Theophile Gautier, *Istoria romantismului*; Edgar Allan Poe, *Filozofia compoziției* etc.

Epica:

- **Romanul:** Stendhal, *Roșu și negru*; Honoré de Balzac, *Taica Goriot*, *Eugenie Grandet*; George Sand, *Indiana*; Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*; Charles Dickens, *Marile speranțe*; Charlotte Brontë, *Jane Eyre*; William Makepeace Thackeray, *Bîlciul deșertăciunilor*; Nicolai Vasilievici Gogol, *Suflete moarte*; Ivan Sergheevici Turgheniev, *Părinți și copii*; Ivan Aleksandrovici Gonțarov, *Oblomov*; Lev Nicolaevici Tolstoi, *Război și pace*, *Ana Karenina*; Fiodor Mihailovici Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*, *Idiotul*, *Frații Karamazov* etc.
- **Proza scurtă:** Honoré de Balzac, *Gobseck*; Prosper Mérimée, *Mateo Falcone*, *Carmen*; Nicolai Vasilievici Gogol, *Mantaua*; Ivan Sergheevici Turgheniev, *Însemnările unui vânător* (la alegere); Anton Pavlovici Cehov, *Salonul nr. 6*, *Stepa*, *Duelul*, *Kaștanka*; Lev Nicolaevici Tolstoi, *Povestiri din Sevastopol* (la alegere) etc.

realism, realist, mimesis, tehnica detaliului, oglindire/reflectare, obiectivitate, veridicitate, determinism social, roman realist dramă realistă, personaj realist, tip literar, tipizare

	<ul style="list-style-type: none"> • Dramaturgia: Nicolai Vasilievici Gogol, <i>Revizorul</i>; Henrik Ibsen, <i>O casă cu păpuși</i>; George Bernard Shaw, <i>Pigmalion</i>, <i>Profesiunea doamnei Warren</i>; Anton Pavlovici Cehov, <i>Pescărușul</i>, <i>Livada cu vișini</i> etc. • Texte teoretice: Honoré de Balzac, <i>Prefață la Comedia umană</i>; <i>Studiu despre Beylle</i>; Jules Champffleury, <i>Realismul</i>. 	
<p>IV. LITERATURA LA HOTAR DE SECOLE: XIX-XX</p> <ul style="list-style-type: none"> • Diversitatea curentelor literare și artistice la junctura secolelor XIX-XX • Naturalismul: trăsăturile generale ale curentului • Simbolismul: trăsăturile generale ale curentului • Neoromantism: trăsăturile generale ale curentului 	<p>Lirica parnasianistă: Theophile Gautier, <i>Arta</i>, <i>Carmen</i>; Leconte de Lisle, <i>Elefanții</i>; José Maria de Hérédia, <i>Michelangelo</i>; Stefan George, <i>Infantul</i>, <i>Algabal (Imperiul subteran)</i>; Stephane Mallarme, <i>Irodiada</i>, <i>După-amiaza unui faun</i> (eglogă), <i>Evantai</i>; Paul Valery, <i>Poezie</i>, <i>Orfeu</i>, <i>Nașterea lui Venus</i>, <i>În pădurea adormită</i>, <i>Dansatoarele ideale</i>, <i>Rodiile</i>; Rubén Darío, <i>Simfonie în gri major</i>, <i>Eu urmăresc o formă</i> etc.</p> <p>Lirica simbolistă: Charles Baudelaire, <i>Albatrosul</i>, <i>Corespunderi</i>, <i>Spleen</i> (I, III), <i>Un hoit</i>; Paul Verlaine, <i>Cântec de toamnă</i>, <i>În mine curge-un plâns</i>; Arthur Rimbaud, <i>Vocale</i>, <i>Corabia beată</i>, <i>Iluminările</i>; Stephane Mallarmé, <i>Mormânt</i>, <i>Evantaiul</i>, <i>Sufletul tot rezumat</i>; Paul Valery, <i>Cimitirul marin</i>, <i>Auroră</i>, <i>Tânăra Parcă</i>, <i>Am privit</i>; Stefan George, <i>Ci vino, parcul nu e mort...</i>, <i>Pășind domol...</i>, <i>Cândva cu tine...</i>, <i>Drum la răscruce...</i>; Cesar Vallejo, <i>Heralzii negri</i>, <i>Nevroză anxioasă</i>, <i>Noapte de Crăciun</i> etc.</p> <p>Epica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Romanul: Emile Zola, <i>Germinal</i>; Guy de Maupassant, <i>Bel-Ami</i>; Alphonse Daudet, <i>Nababul</i>; Theodore Dreiser, <i>O tragedie americană</i>; Oscar Wilde, <i>Portretul lui Dorian Gray</i> etc. • Proza scurtă: Guy de Maupassant, <i>Bulgăre de seu</i>, Robert Louis Stevenson, <i>Straniul caz al doctorului Jekyll și al domnului Hyde</i> etc. 	<p>parnasianism, simbolism, „artă pentru artă”, decadent, simbol, sugestie, sinestezie, exotic, muzicalitatea, limbajului, vers liber, corespondențe naturalism, roman experimental, concepție pozitivistă, determinism biologic, impresionism, neoromantism, transcendentalism, estetism</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Dramaturgia: Gerhart Hauptmann, <i>Țesătorii</i>; Johan August Strindberg, <i>Domnișoara Iulia</i> etc. • Texte teoretice: Jean Moreas, <i>Simbolismul</i> 	
<p>V. LITERATURA SECOLULUI al XX-lea</p> <ul style="list-style-type: none"> • Literatura universală în secolul al XX-lea: repere generale. • Diversitatea curentelor avangardiste: dadaism, futurism, suprarealismul, expresionism • Alte ipostaze ale poeziei în secolul al XX-lea 	<p>Avangarda și poezia manifestelor</p> <ul style="list-style-type: none"> • Futurismul: Filippo Tomasso Marinetti, <i>Fundarea și manifestul futurismului, Automobilului de curse, Bombardament.</i> • Dadaismul: Tristan Tzara, <i>Manifestul Dada 1918, Manifest despre amorul slab și amorul amar.</i> • Suprerealismul: André Breton, <i>Primul manifest al suprarealismului</i> (1920); poeme: <i>Cinci vise</i>; Paul Eluard, <i>Îndrăgostita, Nu sunt singur</i>; Philippe Soupault, <i>Orizont, Odă Londrei.</i> • Expresionismul: Georg Trakl, <i>De profundis, Metamorfoza răului</i>; Gottfried Benn, <i>Cântărețul, Celule orfice</i>; Franz Werfel, <i>Chemare la revoluție, Palavragiile războiului.</i> <p>Alte ipostaze ale poeziei moderne Rainer Maria Rilke, <i>Pantera</i>; Ezra Pound, <i>Doria, Într-o stație de metrou, Alba, Intilnirea, O fată</i>; Fernando Pessoa, <i>Autopsihografie, Cele două castele, Tutungeria</i> (fragment final, Alvaro de Campos), <i>Paznicul turmelor, IX</i> (Alberto Caeiro), <i>Ode</i> (Ricardo Reis); Thomas Stearns Eliot, <i>Tărâm pustiu</i>; Eugenio Montale, <i>Să nu ne ceri cuvântul, Palid și absorbit</i>; Federico Garcia Lorca, <i>Romanță somnambulă, Bocet pentru Ignacio Sanchez Mejias</i>; Jorge Luis Borges, <i>Întemeierea mitică a orașului Buenos Aires, Luna, Stirpea Borges</i>; Ana Ahmatova, <i>O toamnă plânsă ca o văduvă subțire, Secretele meseriei, Apărătorii lui Stalin</i>; Serghei Esenin, <i>Sunt ultimul poet al satului</i></p>	<p>modern, modernism, modernitate</p> <p>avangardă, futurism, dadaism, suprarealism, expresionism, dicteu automat</p> <p>apoetic, fragmentarism, reflexivitate, caligramă, poezia concretă</p>

<ul style="list-style-type: none"> Diversitatea prozei în secolul al XX-lea 	<p>Proza modernă</p> <p>Romanul:</p> <ul style="list-style-type: none"> Romanul-frescă: Thomas Mann, <i>Casa Buddenbrook</i>; John Galsworthy, <i>Forsythe Saga (Proprietarul)</i>; Roger Martin du Gard, <i>Familia Thibault (Caietul cenușiu)</i>; Mihail Aleksandrovici Șolohov, <i>Donul liniștit</i>; William Faulkner, <i>Casa cu coloane</i>. Romanul esteticizant: Marcel Proust, <i>În căutarea timpului pierdut (Spre Swan)</i>; Andre Gide, <i>Falsificatorii de bani</i>; Alain Robbe-Grillet, <i>Gumele</i>. Existențialismul și literatura absurdului: Franz Kafka, <i>Procesul, Castelul</i>; Jean-Paul Sartre, <i>Greutăți</i>; Albert Camus, <i>Străinul</i>. Romanul condiției umane: Andre Malraux, <i>Condiția umană</i>; Dino Buzzati, <i>Deșertul tătarilor</i>; Albert Camus, <i>Ciuma</i>; Ernesto Sabato, <i>Despre eroi și morminte</i>. Romanul-parabolă: George Orwell, <i>1984</i>; Hermann Hesse, <i>Jocul cu mărgele de sticlă</i>; Günther Grass, <i>Toba de tinichea</i>. Roman satiric: Mihail Bulgakov, <i>Maestrul și Margareta</i>; Ilf și Petrov, <i>Douăsprezece scaune, Vițelul de aur</i>. Proza scurtă: Franz Kafka, <i>Verdictul, Metamorfoza, La galerie, În fața legii, Colonia penitenciară</i>; Thomas Mann, <i>Tonio Kröger</i>; Andre Gide, <i>Paludes, Tezeu</i>; William Faulkner, <i>Ursul</i>; Virginia Woolf, <i>Moartea moliei</i>; Ernest Hemingway, <i>Bătrânul și marea etc.</i> 	<p>roman modernist, perspectivă narativă, existențialism, literatura absurdului, roman al condiției umane, roman în roman, noul roman, cronotop, parabolă, dialogul interior, fluxul conștiinței</p>
<ul style="list-style-type: none"> Dramaturgia secolului al XX-lea 	<p>Teatrul modern</p> <ul style="list-style-type: none"> Teatrul simbolist: Moris Maeterlinck, <i>Pasărea albastră</i>. Teatrul experimental: Luigi Pirandello, <i>Șase personaje în căutarea unui autor</i>. 	<p>teatru epic, teatrul absurdului, antiteatru, teatru în teatru, farsă tragic</p>

<ul style="list-style-type: none"> • Postmodernism: repere generale 	<ul style="list-style-type: none"> • Teatrul epic: Bertolt Brecht, <i>Mutter Courage și copiii ei</i>. • Teatrul absurdului: Eugen Ionesco, <i>Cântăreața cheală</i>, <i>Scaunele</i>, <i>Leția</i>; Samuel Beckett, <i>Așteptându-l pe Godot</i>; Friedrich Dürrenmatt, <i>Romulus cel mare</i>, <i>Fizicienii</i>. • Texte teoretice: Hugo Friedrich, <i>Structura liricii moderne</i>; Gheorghe Crăciun, <i>Aisbergul poeziei moderne</i>; Roland Barthes, <i>Gradul zero al scriiturii</i> etc. <p>Lirica: Allen Ginsberg, <i>Floarea-Soarelui Sutra</i>, <i>Sinele meu trist</i>; John Ashbery, <i>Râuri și munți</i>; Alice Notley, <i>Iubite continent întunecat</i>, <i>Când eram vie</i> etc.</p> <p>Epica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Romanul: John Barth, <i>Varieteu pe apă</i>; Gabriel García Márquez, <i>Un veac de singurătate</i>; Umberto Eco, <i>Numele trandafirului</i>; Thomas Pynchon, <i>V.</i>; Milorad Pavić, <i>Dicționarul khazar</i>; Patrik Ourednik, <i>Europeana. O scurtă istorie a secolului douăzeci</i> etc. • Proza scurtă: Jorge Luis Borges, <i>Pierre Menard, autorul lui Don Quijote</i>, <i>Grădina potecilor ce se bifurcă</i>, <i>Biblioteca Babel</i>, <i>Cartea de nisip</i>, <i>Aleph</i>; Gabriel García Márquez, <i>Un domn foarte bătrân cu niște aripi uriașe</i>; Julio Cortázar, <i>Continuitatea parcurilor</i>; Michael Cunningham, <i>O lebădă sălbatică și alte povești</i> etc. • Dramaturgia: Patrik Süskind, <i>Contrabasul</i>; Grigori Gorin, <i>Casa pe care a construit-o Swift</i> etc. • Eseul: Francis Fukuyama, <i>Sfârșitul istoriei</i>; Jean Baudrillard, <i>Strategiile fatale (Obezul)</i> • Texte teoretice: Umberto Eco, <i>Opera deschisă</i>, <i>Marginalii la „Numele trandafirului”</i>, <i>Limitele interpretării</i>; Linda Hutcheon, <i>Poetica postmodernismului</i>. 	<p>postmodernitate, postmodernism, generația beat, deconstrucție, intertextualitate, ludic, realism magic, postumanism, postpostmodernism</p>
---	--	---

5.3. CLASA a XII-a

Unități de conținut	Texte recomandate	Noțiuni-cheie
<p>I. Copilărie, adolescență, tinerețe</p> <ul style="list-style-type: none"> • Copilăria cu ochi de matur • Vise și speranțe ale adolescenței • Conflictul generațiilor • Viața ca un proiect 	<p>Lirica: Arthur Rimbaud, <i>Senzație</i>; Guillaume Apollinaire, [<i>O, tinerețea mea</i>]; Raymond Queneau, [<i>Autobiografică</i>]; Robert Frost, <i>Te stinge, stingete...</i>; Umberto Saba, <i>Fuga a șasea</i> (pe 3 voci); Silvia Plath, <i>Cântec de dimineață</i> etc.</p> <p>Epica: Romanul: Edmondo de Amicis, <i>Cuore (Inimă de copil)</i>; Charles Dickens, <i>Oliver Twist</i>; Lev Nicolaevici Tolstoi, <i>Copilăria, Adolescența, Tinerețea</i>; Maksim Gorki, <i>Copilăria, La stăpân, Universitățile mele</i>; Mark Twain, <i>Prinț și cerșetor</i>; Alain Fournier, <i>Cărarea pierdută</i>; Jerome David Salinger, <i>De veghe în lanul de secară</i>; Robert Musil, <i>Rătăcirile elevului Törllés</i>; Simone de Beauvoir, <i>Amintirile unei fete cumiți</i>; Gaetan Soucy, <i>Fetița care iubea prea mult chibriturile</i>; Richard Bach, <i>Pescărușul Jonathan Livingston</i>; Jack London, <i>Martin Eden</i>; Harper Lee, <i>Să ucizi o pasăre cântătoare</i></p> <p>Proza scurtă: Thomas Mann, <i>Dezordine și suferință timpurie</i>; J. M. G. le Clezio, <i>Primăvară și alte anotimpuri (Primăvară)</i> etc.</p> <p>Dramaturgia: William Shakespeare, <i>Romeo și Julieta</i> etc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gen literar, temă literară, motiv literar, imagini artistice; • gen epic, roman, ficțiune, descriere, portret, monolog, dialog, narațiune liniară, narațiune discontinuă/fragmentaristă, subiect, conflict, narator, perspectivă narativă, punct de vedere, focalizare, personaj (tip de), cronotop; poveste, schiță, nuvelă, povestire (mod de a nara și specie), narator, erou, personaj, subiect, episod, secvență epică, intrigă, conflict, suspans, fantastic, fabulos, evocare, caracter inițiativ, final (închis, deschis), formele genului scurt narativ și curentele literare; • dramaturgie, teatru, tragedie, comedie, dramă, didascalie, monolog, dialog, act, scenă, tablou, personaj, mască, intrigă, teatru în teatru

II. Aventură și călătorie

- Călătoria și aventura ca un fenomen cultural și istoric
- Robinsonada literară
- Călătoria fantastică

Lirica: Samuel Taylor Coleridge, *Povestea bătrânului marinar*; Arthur Rimbaud, *Corabia beată*; Thomas Stearns Eliot, *Călătoria crailor*.

Epica:

Romanul: Robert Louis Stevenson, *Comoara din insulă*; Lewis Carroll, *Alice în Țara Minunilor*; Jonathan Swift, *Călătoriile lui Samuel Gulliver în mai multe țări ale lumii*; Daniel Defoe, *Viața și ciudatele aventuri ale lui Robinson Crusoe, marinar, scrisă de el însuși*; Alexandre Dumas, *Trei muschetari*; Jules Verne, *Copiii căpitanului Grant, Călătorie spre centrul Pământului, Insula misterioasă, Douăzeci de mii de leghe sub mări, Ocolul Pământului în 80 de zile*; Mark Twain, *Aventurile lui Tom Sawyer, Aventurile lui Huckleberry Finn*; Antoine de Saint-Exupery, *Micul prinț*; Joseph Rudyard Kipling, *Cartea junglei, A doua carte a junglei*; Selma Lagerlöf, *Minunata călătorie a lui Nils Holgersson prin Suedia*; J.R.R. Tolkien, „Stăpânul inelelor”; Jean-Pierre Davidts, *Intoarcerea micului prinț*; J. K. Rowling, *Harry Potter și piatra filosofală, Harry Potter și Camera Secretelor, Harry Potter și prizonierul din Azkaban, Harry Potter și Cupa de Foc, Harry Potter și Ordinul Phoenixului, Harry Potter și prințul Semipur*; Rui Zink, *Cititorul din peșteră*; Andrezej Stasiuk, *Călătorind spre Babadag*; Isaac Asimov, *Sfârșitul eternității*, Paulo Coelho, *Alchimistul*.

Proza scurtă: Jack London, *Dragoste de viață*; A. Conan Doyle, *Aventurile lui Sherlock Holmes*

- gen liric, eul liric, poezie, imagine artistică, prozodie
- gen epic, roman, ficțiune, compoziție, subiect, conflict, intrigă, narator, personaj, perspectivă narativă, punct de vedere, cronotop etc.
- poveste, schiță, nuvelă, povestire (mod de a nara și specie), autor, narator, episod, intrigă, suspans, conflict, final (închis, deschis), forme ale genului scurt narativ

<p>III. Arta iubirii</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dragostea ca sentiment și experiență umană în Literatura universală • Cupluri în literatură • Dragostea și căsătoria 	<p>Lirica: <i>Cântarea Cântărilor</i> (din Vechiul Testament); <i>Legenda lui Nala și a frumoasei Damayanti</i> (din <i>Mahābhārata</i>); Ovidiu, <i>Arta iubirii</i> (Cartea I); Li Tai-Pe, <i>Improvizație, Strigătul corbilor</i>; Dante Alighieri, <i>Rime pentru Donna Pietra</i> (I), <i>Viața nouă</i>; Francesco Petrarca, <i>Sonete, III (Era-n ziua când soarele culoarea...), XII (Și dacă viața mea va fi-n frământ...)</i>; Aleksandr Sergheevici Pușkin, <i>Către A.K., Porunca a zecea</i>; Elisabeth Browning, <i>Sonetul XLIII</i>; Gabriela Mistral, <i>Rușine</i>; Pablo Neruda, <i>Poemul V</i>; Paul Eluard, <i>Îndrăgostita</i>; Jacques Prevert, <i>Pentru tine dragostea mea</i>; Robert Frost, <i>Două ființe privesc două ființe</i>; Ana Ahmatova, <i>Amintire</i>; Octavio Paz, <i>Îndrăgostiții</i> etc.</p> <p>Epica:</p> <p>Romanul: Johann Wolfgang von Goethe, <i>Suferințele tânărului Werther</i>; Gustave Flaubert, <i>Doamna Bovary</i>; Lev Nicolaevici Tolstoi, <i>Anna Karenina, Sonata Kreutzer</i>; F. S. Fitzgerald, <i>Marele Gatsby</i>; Erich Maria Remarque, <i>Trei camarazi</i>; Stefan Zweig, <i>Scrisoarea de la o necunoscută</i>; Albert Cohen, <i>Cartea mamei</i>; Maitreyi, <i>Dragostea nu moare</i>; Tracy Chevalier, <i>Fata cu cerceș de perlă</i>; Nicole Krauss, <i>Istoria iubirii</i> etc.</p> <p>Dramaturgia: Euripide, <i>Medeea</i>; Lope Felix de Vega Carpio, <i>Cânele grădinarului</i>; William Shakespeare, <i>Antoni și Cleopatra, Romeo și Julieta</i> etc.</p> <p>Eseul: Stendhal, <i>Despre iubire</i>; Denis de Rougemont, <i>Iubirea și Occidentul</i> etc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gen liric, lirism, poezie, eul liric, imagine artistică, poezie cu formă fixă etc.; • gen epic, roman, romanesc, ficțiune, moduri de expunere, compoziție, narațiune liniară, narațiune discontinuă/ fragmentaristă, perspectivă narativă, punct de vedere, focalizare, cronotop, erou, personaj etc.; • dramaturgie, teatru, acțiune dramatică, tragedie, comedie, dramă, tragic, comic, dramatic, dialog, monolog, act, scenă etc.
--	--	--

<p>IV. Război și pace</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omul în fața războiului • Viața și destinul „generației pierdute” • Întoarcerea după război 	<p>Lirica: Konstantinos Kavafis, <i>În așteptarea barbarilor</i>; Paul Celan, <i>Fugă macabră</i>; Hans Magnus Enzensberger, <i>Ultima vrere</i>.</p> <p>Epica: Homer, <i>Iliada</i>; Lev Nicolaevici Tolstoi, <i>Război și pace</i>; Henryk Sienkiewicz, <i>Cruciații</i>, <i>Pan Wolodyjowski</i>; Erich Maria Remarque, <i>Pe frontul de vest nimic nou</i>; Ernest Hemingway, <i>Adio, arme!</i>, <i>Fiesta</i>; Jaroslav Hašek, <i>Peripețiile bravului soldat Švejk</i>; Mihail Aleksandrovici Șolohov, <i>Donul liniștit</i>, <i>Soarta unui om</i>; Louis Ferdinand Celine, <i>Călătorie la capătul nopții</i>; Heinrich Böll, <i>Partida de biliard la nouă și jumătate</i>; Kurt Vonnegut, <i>Abatorul cincii</i>; Ismail Kadare, <i>Generalul armatei moarte</i>; Mario Vargas Llosa, <i>Războiul sfârșitului lumii</i>; Günter Grass, <i>În mers de rac</i>.</p> <p>Dramaturgia: Eschil, <i>Perșii</i>; Bertolt Brecht, <i>Mutter Courage și copiii ei</i>; Wolfgang Borchert, <i>Afară, în fața ușii</i></p> <p>Eseul, publicistica: Svetlana Aleksievici, <i>Războiul n-are față de femeie</i> etc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gen liric, poezie, lirism, eul liric, prozodie, figură de stil, imagine artistică etc.; • gen epic, roman, romanesc, epopoe, ficțiune, moduri de expunere, subiect, compoziție, personaj, galerie de personaje, erou, perspectivă narativă, punct de vedere, focalizare, cronotop, conflict etc.; • gen dramatic, dramaturgie, teatru, tragedie, dramă, tragic, dramatic, tragicomic, catharsis, dialog, monolog, aparteu, soliloc, act, scenă, secvență dramatică, tablou, teatru epic, teatrul absurdului etc.
--	---	--

<p>V. Condiția umană</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tema destinului uman în Literatura universală • Individul și societatea • Criza personalității umane din epoca contemporană: perspective literate și artistice 	<p>Lirica: Walt Whitman, <i>Cântec despre mine</i> (fragmente: 1,3, 49, 50); Arthur Rimbaud, <i>Un răstimp în infern</i>; Aleksandr Sergheevici Pușkin, <i>Către Ovidiu</i>; Silvia Plath, <i>Manechinele muncheneze</i>, <i>Margine</i>; Frank O' Hara, <i>Odă morții accidentale</i>.</p> <p>Epica: Romanul: F. M. Dostoievski, <i>Crimă și pedeapsă</i>; Lev Nikolaevici Tolstoi, <i>Moartea lui Ivan Ilici</i>; Andre Malraux, <i>Condiția umană</i>; Dino Buzzati, <i>Deșertul tătarilor</i>; Albert Camus, <i>Ciuma</i>; Ernest Hemingway, <i>Bătrânul și marea</i>; Kobo Abe, <i>Femeia nisipurilor</i>; Guiseppe di Lam-pedusa, <i>Ghepardul</i>; Daniel Keyes, <i>Flori pentru Algernon</i>; Andrei Makine, <i>Testamentul francez</i>.</p> <p>Dramaturgia: William Shakespeare, <i>Hamlet</i>; Johann Wolfgang Goethe, <i>Faust</i>; Eugen Ionesco, <i>Regele moare</i>, <i>Rinocerii</i>; Samuel Beckett, <i>Așteptându-l pe Godot</i>; Arthur Adamov, <i>Invazia</i>.</p> <p>Eseul: Albert Camus, <i>Mitul lui Sisif</i>.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • gen liric, specii ale genului liric, lirism, eul liric, prozodie, temă literară, motiv literar etc.; • gen epic, roman, romanesc, dicție, moduri de expunere, personaj, galerie de personaje, subiect, conflict, cronotop, perspectivă narativă, narațiune liniară, narațiune discontinuă/fragmentaristă etc.; • dramaturgie, teatru, acțiune dramatică, dramă, farsă tragică, teatrul absurdului, personaj, mască etc.; • eseu, proză de idei, exercițiu de gândire, caracter reflexiv, perspectivă relativizantă
<p>VI. Provocările lumii noi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Civilizația contemporană și utopiile moderne • De la utopie la antiutopie • Omul și inteligența artificială • Problemele etice și morale ale lumii globale 	<p>Romanul: Thomas Morus, <i>Utopia</i>; Evgheni Zamiatin, <i>Noi</i>; Aldous Huxley, <i>Minunata lume nouă</i>; George Orwell, <i>1984</i>; Isaac Asimov, <i>Eu, Robotul</i>; Ray Bradbury, <i>451° Fahrenheit</i>; Kazuo Ishiguro, <i>Să nu mă părăsești</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • utopie, distopie, narațiune (documentară), autenticitate/contrafacere, timp istoric/timp trăit etc.; • descriere, portretizare, evocare, text (auto) referențial, introspecție, autenticitate

Notă:

1. Textele selectate din lista propusă sunt instrumente în formarea competențelor, în cea mai mare parte se va opera cu anumite fragmente propuse în manual/decupate individual de cadru didactic în activitatea la clasă.
2. Pe parcursul unui an de studiu, profesorii selectează textele în colaborare cu elevii și propun pentru lectura integrală 2-5 texte (preferabil de genuri și specii diferite).
3. Cadru didactic va ofera o listă de texte suplimentare pentru a asigura individualizarea, diferențierea și incluziunea elevilor.

VII. REPERE METODOLOGICE DE PREDARE-ÎNVĂȚARE-EVALUARE

Implementarea cu succes a Curriculumului modernizat la disciplina *Literatura universală*, conceperea și realizarea demersului educațional de calitate, prin asigurarea mediului educațional prietenos elevului, construirea unei stări de bine în clasă prin implicarea activă/interactivă, motivarea elevilor în procesul propriei învățări revine celui mai important factor al actului educațional – profesorului. Procesul de organizare și desfășurare a activității didactice la disciplina *Literatura universală* solicită o pregătire temeinică a specialistului, obligat să țină cont de noile tendințe metodologice și metodice, relevate în câteva noțiuni-cheie:

- *parcurs educațional explicit,*
- *formarea/dezvoltarea competențelor,*
- *mediul educațional sigur, motivant și eficient,*
- *designul lecției de Literatură universală*

Strategia de desfășurare a orelor în baza Curriculumului propus se axează pe următoarele repere metodologice:

Proiectarea disciplinei *Literatura universală* solicită din partea profesorului elaborarea documentelor proiectării: proiectul de lungă durată/de perspectivă/calendaristică, proiectul pe unități didactice (UD), proiectul zilnic.

Planificarea de lungă durată/calendaristică este o proiectare complexă, de ansamblu, de nivel macro, care ordonează demersul didactic pe parcursul unui an școlar și implică efectuarea următorilor pași:

- **Distribuirea pe unități a materiei pe parcursul unui an școlar.** Profesorul identifică pentru clasa respectivă un număr de unități rezonabil, respectând administrarea disciplinei.
- **Stabilirea succesiunii unităților.** Pentru clasele a X-a și a XI-a, abordarea diacronică nu admite ordonări personalizate, propunând profesorului respectarea unei consecutivități, dar pentru clasa a XII-a, abordarea tematică, asigură flexibilitate. Profesorul poate prelua succesiunea propusă în Curriculum sau poate adopta ordonarea propusă de manualul acceptat pentru clasă. Construirea unei viziuni proprii solicită profesorului o responsabilitate mai mare.
- **Asocierea unităților de competență cu unitățile de conținut și cu activitățile de învățare și produsele recomandate.** În triada respectivă, primordiale sunt

unitățile de competență, pe care fiecare profesor le preia din Curriculum și le poate relua pe parcursul unui an școlar. O condiție evidentă este că fiecare unitate de competență nu poate fi omisă. Selectate din Curriculum, vor fi corelate unitățile de conținut, relaționându-le cu textele studiate. Astfel, profesorul va selecta/formula teme pentru fiecare lecție.

- **Alegerea textelor de studiu.** Oferta curriculară este generoasă din perspectiva textelor pentru *Literatura universală*, fapt ce permite fiecărui profesor să selecteze textele integral sau fragmente, să integreze texte de genuri și specii diferite la aceeași unitate. Profesorul poate face selecția textelor în conformitate cu manualul în vigoare aprobat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării, dar și în baza propriilor experiențe de lectură, prin consultarea opiniei elevilor.
- **Selectarea/determinarea/stabilirea activităților de învățare adecvate unității.** Profesorul va selecta strategiile, tehnicile de instruire adecvate unităților de conținut în corespundere cu nevoile de formare ale elevilor și a resurselor disponibile.
- **Determinarea/selectare produselor de evaluare.** Produsele de evaluare le determină fiecare profesor, realizând evaluări sumative. Numărul de produse de evaluare, de evaluări sumative este egal cu numărul de unități stabilite de profesor pe parcursul unui an, în conformitate cu unitățile de competențe, variind formele de desfășurare a evaluării. Fiecare probă de evaluare sumativă, de realizare și prezentare a produselor este recomandabil de a fi urmată de o oră de analiză a evaluării.
- **Alocarea timpului necesar studiului.** Distribuția orelor, preconizată de Curriculum, este orientativă. În dependență de mai mulți factori (specificul clasei de elevi, resursele disponibile, doleanțele elevilor etc.) profesorul repartizează orele pentru fiecare temă.
- **Construirea mediului de realizare a procesului educațional.** Implementarea documentului respectiv este determinat, în fiecare instituție, de componentele mediului, care se vor reflecta și în proiectare. Contextul de realizare, spațiul fizic, managementul clasei vor determina selectarea activităților și produselor de evaluare; forma de organizare; abordarea diferențiată a învățării în corespundere cu zonele existente în sala de clasă, ba mai mult, chiar și selectarea anumitor unități de conținut.

Un rol aparte în demersul metodologic la disciplina *Literatura universală* revine atelierelor: *Atelier de lectură*, *Atelier de scriere*, *Atelier de discuții*. Atelierul impune un proces tehnologic clar și un produs finit bine proiectat.

La elaborarea proiectelor de lungă și scurtă durată se va ține cont de unitățile de competențe, unitățile de conținut recomandate pentru fiecare clasă, corelate cu textele selectate de profesor împreună cu elevii. Proiectarea pe unități de învățare sau proiectarea zilnică se va realiza după unul dintre modelele cele mai populare în învățământul din Republica Moldova prin metodologia LSDGC (Lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice), proiectarea ERRE (Evocare – Realizarea sensului – Reflecție – Extindere).

Evaluarea rezultatelor la disciplina *Literatura universală* se va desfășura în conformitate cu actele normative și reglatoare în vigoare pentru învățământul secundar general.

O eficiență sporită a procesului de predare, învățare a disciplinei decurge și din tipurile de evaluare folosite în procesul didactic. Este recomandabil aplicarea diverselor tipuri de evaluare adecvate scopului educațional: *evaluarea formativă* (evaluarea de proces) și *evaluarea sumativă* (evaluarea de produs).

Evaluarea formativă în cadrul disciplinei se va asigura prin diversitatea tipurilor de feedback (continuu, imediat, reciproc, pozitiv etc.), prin momente de reflecție și autorefecție care-i vor permite elevului, dar și cadrului didactic să-și observe propria imagine, parte componentă a unei societăți. Funcția de reglare a evaluării formative determină orientarea studiului către elev:

- delimitarea nevoile reale ale elevilor – reper pentru demersurile didactice;
- asigurarea flexibilității în alegerea sursele de informare (text științific/literar, document, articol, film documentar, înregistrare audio, interviul etc.), adaptate nevoilor grupului respectiv de elevi;
- oportunitatea de a selecta metodele și tehnicile, mijloacele didactice adecvate pentru atingerea finalităților.

Evaluarea sumativă se realizează la finele fiecărei unități de învățare, fiind adusă la cunoștință elevilor cu specificarea produsului elaborat și a criteriilor de evaluare. *Literatura universală* este o disciplină din aria curriculară *Limbă și comunicare* și adoptă pentru evaluarea sumativă produse specifice ariei: *produse orale; produse scrise; produse complexe* (bivalente, produs scris prezentat oral; trivalente, text scris și organizatori grafici prezentate oral). Pentru disciplina respectivă propunem următoarele produse:

Harta conceptuală (aplicată frecvent în procesul de predare-învățare) îi permit profesorului să evalueze nu atât cunoștințele pe care le dețin elevii, ci, mult mai important, relațiile pe care aceștia le stabilesc între diverse concepte, informațiile în procesul învățării, modul în care își construiesc structurile cognitive, asociind și integrând cunoștințele noi în experiențele cognitive anterioare. Harta cognitivă ia forma unei reprezentări grafice care permite vizualizarea organizării procesărilor mentale a informațiilor legate de o *problemă de conținut* sau *concept*. Poate fi integrată atât în activitățile de grup, cât și în cele individuale.

Pot fi identificate mai multe variații: *harta conceptuală de tip Pânza de păianjen* (în centru se indică conceptul nodal/tema centrală, iar prin săgeți se indică noțiunile secundare, fără specificarea legăturilor între ele); *harta conceptuală ierarhică* (presupune reprezentarea grafică a informațiilor, în funcție de importanța acestora, stabilindu-se relații de supraordonare/subordonare și coordonare, se obține clasificare a conceptelor); *harta conceptuală lineară* (prezentarea lineară a informațiilor); *sisteme de hărți conceptuale* (inputs și outputs).

Portofoliul – un instrument de evaluare, complex și flexibil, care conține și structurează o „arhivă”, o colecție, un ansamblu de informații referitoare la prestația, performanțele, competențele teoretice și practice, care determină progresul școlar al unui elev. Realizarea unui portofoliu presupune respectarea unor etape tehnologice: Scop → Audiența (Pentru cine este elaborat portofoliul, destinatarul) → Conținutul (mostre ale activității elevului) → Procesul → Managementul (gestionarea timpului și a materialelor în formarea portofoliului) → Comunicare → Evaluare. Evaluarea portofoliului implică specificarea criteriilor.

E-Portofoliu. Produsele (componentele portofoliului) sunt create de elevi în format electronic: imagini, video, audio și grafice etc. (toate materialele sunt în format digital) Acestea sunt accesibile online pentru mai multe persoane/grupuri, în orice moment (concomitent). Stocarea are limite de accesibilitate pentru că e realizată de o persoană de pe un calculator local, dar este mai ușor de a disemina materialele decât portofoliile în format-hârtie/hibrid și solicită minim timp de stocare prin acces la multiple surse de informare. Corectările sunt multiple și imediate și oferă elevului posibilitatea de creare a unui produs calitativ și cantitativ într-un timp limitat. Poate fi protejat cu parola de acces limitat sau de clasă sau de grup. Copierea se face cu ușurință.

Proiectul de cercetare – produs complex de evaluare care poate fi realizat individual sau în grup și presupune parcurgerea următoarelor etape: Definirea temei → Motivarea → Delimitarea conceptelor fundamentale/cuvinte-cheie → Sursele → Stadiul cercetării (foarte cercetată, puțin cercetată) → Ipoteza → Metodologia → Planul lucrării → Referințele bibliografice.

Măsurarea rezultatelor școlare se va face prin instrumente valide, cunoscute, ce pot oferi un feedback pedagogic relevant, eficient și operativ. La fel, aprecierea rezultatelor trebuie făcută pe baza unor criterii unice, transparente, cunoscute anterior de către subiecții evaluați, în maniera lucrului la clasă sau propuse simultan cu metoda/tehnica: repere; parametri; cerințe; bareme de corectare; descriptori de performanță etc.

**GHID
DE IMPLEMENTARE
A CURRICULUMULUI
DISCIPLINAR**

INTRODUCERE

Ghidul de implementare a Curriculumului școlar face parte din sistemul de produse ale *Curriculumului* pentru disciplina *Literatura universală*, învățământul liceal (profilul umanist), un reper în vederea implementării curriculare în procesul educațional la disciplină.

Ghidul respectiv propune:

- referințe conceptuale/teoretice ale Curriculumului la disciplina *Literatura universală*;
- recomandări generale și repere metodologice privind proiectarea curriculară la disciplina *Literatura universală*: proiectarea de lungă durată, proiectarea pe unități de învățare;
- repere metodologice și procesuale ale Curriculumului la disciplină.

Prin ghidul dat se consemnează abordarea flexibilă a procesului educațional la disciplina *Literatura universală* în vederea implementării Curriculumului, asigurând demersuri personalizate, diversificate și diferențiate. Cadrul didactic, decident și responsabil de implementarea curriculară, luând în considerare necesitățile elevilor de liceu, profilul umanist, posibilitățile de valorificare a resurselor educaționale disponibile în instituție, a mediului de învățare, poate să selecteze anumite texte din lista recomandată pentru unitățile de conținut și să le completeze cu altele, relevante formării competențelor formulate. Disciplina oferă un grad sporit de flexibilitate a formelor de organizare a procesului didactic și conexiunilor transdisciplinare.

Ghidul se adresează preponderent cadrelor didactice ce vor preda disciplina literatura universală, dar și profesorilor din aria curriculară *Limbă și comunicare*, cadrelor manageriale.

Drept condiții pentru implementarea eficientă a Curriculumului dezvoltat, evidențiem:

- promovarea unui management eficient al implementării Curriculumului;
- crearea unui climat psihologic și relațional favorabil;
- asigurarea mediului de învățare adecvat;
- crearea unui cadru motivațional pentru subiecți (cadre didactice și elevi);
- acceptarea conștientă de către subiecții procesului educațional a schimbărilor în cadrul curricular;
- parteneriatul eficient cu părinții în cheia *Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale* pentru anii 2016-2022;
- parteneriatul eficient cu reprezentanții comunității.

1. REFERINȚE CONCEPTUALE/TEORETICE ALE CURRICULUMULUI LA DISCIPLINA LITERATURA UNIVERSALĂ

1.1. Conceptul de curriculum la disciplina *Literatura universală*

Statutul de disciplină obligatorie în clasele liceale, profilul umanist, *Literatura universală* integrează *educația literar-artistică* și *comunicarea interculturală*.

Educația literar-artistică este formarea pedagogic orientată a cititorului de literatură artistică prin cunoașterea axiologică a literaturii de ficțiune ca sistem artistic-estetic imanent, și prin angajarea apropiată a cititorului în producerea valorilor în actu ale literaturii [p.23]¹.

Fenomenul globalizării cu baza sa economică și cu implicațiile în toate sectoarele și domeniile vieții, inclusiv și în cea culturală, favorizează *comunicarea interculturală*. Scopul comunicării – de a reduce diferențe care pot cauza neînțelegeri. Comunicarea interculturală este elucidată prin prisma conceptelor: cultură²; comunicare³; interacțiune; interculturalitatea⁴.

M. Schugk specifică un aspect important al comunicării interculturale că „poate avea loc, în principiu, și în cadrul unei națiuni, și anume între reprezentanții diferitelor etnii, așa cum comunicarea internațională poate avea loc și în cadrul aceluiași spațiu cultural”[p.52].⁵

Curriculumul pentru disciplina *Literatura universală* (2019) prevede studiul literaturii universale în clasele liceale cu profil umanist din două perspective: **diacronică** (cronologică) și **tematică** (comparativă). Combinarea abordării diacronice cu cea tematică extinde modalitățile de receptare a fenomenului literar-artistic de către elev și stimulează diversificarea strategiilor educaționale de către profesor. Conținuturile Curriculumului la *Literatura universală* sunt structurate în felul următor:

- în clasa a X-a: studierea diacronică a literaturii universale (epoci culturale și istorice, genuri și specii literare): *Antichitatea, Evul Mediu, Renașterea*;
- în clasa a XI-a: studierea diacronică a literaturii universale (curente culturale și literare, genuri și specii literare) din Epoca modernă și contemporană: secolele *XVII, XVIII, XIX, XX*;
- în clasa a XII-a: studierea literaturii universale din perspectiva tematică: *Copilărie, adolescență, tinerețe; Aventură și călătorie; Arta iubirii; Război și pace; Condiția umană; Provocările lumii noi.*

¹ Pâslaru VI. Introducere în teoria educației literar-artistice. Ed. a II-a. București: Sigma 2013.

² UNESCO definește cultura ca fiind o serie de caracteristici distincte a unei societăți sau grupă socială în termeni spirituali, materiali, intelectuali sau emoționali.

³ Floyd K. specifică cinci caracteristici ale persoanelor care comunică în mod competent: automatizarea emoțiilor, adaptabilitatea, empatia, complexitatea cognitivă, etica. *Comunicarea interpersonală*. p.48-50

⁴ Pâslaru VI. - produsul și procesul interacțiunii între două sau mai multe culturi. p.40

⁵ Schugk M., *Interkulturelle Kommunikation (Kulturbedingte Unterschiede in Verkauf und Werbung)*, Vahlen Verlag, München, 2004

Curriculumul la disciplina *Literatura universală* orientează cadrul didactic spre organizarea procesului educațional în baza unităților de învățare (unități de competențe – unități de conținuturi – activități de învățare). Sistemul de competențe în cadrul Curriculumul disciplinar la disciplina *Literatura universală* este format din:

Competențe-cheie/transversale sunt o categorie curriculară importantă cu un grad înalt de abstractizare și generalizare, ce marchează așteptările societății privind parcursul școlar și performanțele generale care pot fi atinse de elevi la încheierea școlarizării. Ele reflectă atât tendințele din politicile educaționale naționale, precizate în *Codul Educației* (2014), cât și tendințele politicilor internaționale, stipulate în *Recomandările Comisiei Europene* (2018). Competențele-cheie/transversale se referă la diferite sfere ale vieții sociale, poartă un caracter pluri-/inter-/transdisciplinar.

Competențele specifice disciplinei derivă din competențele-cheie/transversale. Competențele specifice fiecărei discipline școlare se prezintă în Curriculumul disciplinar respectiv și se preconizează a fi atinse până la finele clasei a XII-a. Raportate la disciplina *Literatura universală*, acestea sunt vizate în cadrul celor trei competențe specifice ale disciplinei, a unităților de competențe, a unităților de conținut, a activităților de învățare și a produselor școlare recomandate.

Unitățile de competențe sunt constituente ce facilitează formarea competențelor specifice, reprezentând etape în achiziționarea/construirea acestora. Unități de competențe proiectate pentru o unitate de învățare sunt prevăzute integral pentru evaluarea produselor de la finele respectivei unități de învățare și selectiv – pentru evaluarea formativă. Aceste sisteme reperează proiectarea didactică a unităților de învățare și proiectarea didactică de scurtă durată. Sistemele de unități de competențe sintetizate la finele fiecărei clase sunt prevăzute pentru evaluarea anuală. Unitățile de competențe sunt structurate și dezvoltate la fiecare disciplină pentru fiecare dintre clasele a X-a – a XII-a pe parcursul unei unități de învățare/unui an școlar, fiind prezentate în Curriculumul disciplinar.

Unitățile de conținut constituie mijloace informaționale prin care se urmărește realizarea sistemelor de unități de competențe proiectate pentru unitatea de învățare dată. Respectiv, se vizează realizarea competențelor specifice disciplinei, dar și a celor transversale/transdisciplinare. Unitățile de conținut includ liste de termeni-cheie specifici disciplinei: cuvinte/sintagme care trebuie să intre în vocabularul activ al liceanului la finalizarea respectivei unități de învățare.

Activitățile de învățare și produsele școlare recomandate prezintă o listă deschisă de contexte semnificative de manifestare a unităților de competențe proiectate pentru formare/dezvoltare și evaluare în cadrul unității respective de învățare. Cadrul didactic are libertatea și responsabilitatea să valorifice această listă în mod personalizat la nivelul proiectării și realizării lecțiilor, dar și să o completeze în funcție de specificul clasei concrete de elevi, de resursele disponibile etc.

Curriculumul la disciplina *Literatura universală* include, ca și la toate celelalte documente de felul respectiv, o structură unitară, recomandată:

Preliminarii – repere de bază privind documentul, Curriculumul la disciplina *Literatura universală*.

Administrarea disciplinei – harta disciplinei în învățământul general: statutul disciplinei în clasele liceale, profilul umanist, repartizarea strictă a orelor pe clase cu specificarea: clasele cu predare în limba română și limba rusă.

Repartizarea orientativă a orelor pe unități de conținut – o distribuire a orelor pe clase (cu predare în limba română, limba rusă), unități de conținut, ore la discreția cadrului didactic care ghidează semnificativ procesul de proiectare.

Cadrul conceptual al Curriculumului disciplinar – o delimitare a termenilor-cheie ai curriculumului.

Competențele specifice disciplinei *Literatura universală* – elaborate pentru fiecare clasă, în baza *Cadrului de referință al Curriculumului Național* (2017).

Unități de învățare – o structură constituită din competențe specifice, unități de conținut, activități de predare, învățare și produsele recomandate pentru evaluare.

Texte recomandate – o posibilitate de a personaliza, individualiza, diferenția procesul de învățare racordat la clasa de elevi și mediul de învățare.

Repere metodologice pentru predare, învățare, evaluare – o abordare integrată a procesului de predare-învățare-evaluare.

1.2. Demersuri inovative ale Curriculumului la disciplina *Literatura universală*

Evidențiem schimbările/dezvoltările realizate:

- Asigurarea și promovarea unui concept unitar al disciplinei *Literatura universală* în clasele liceale (profilul umanist) pentru instituțiile cu predare în limba română și în limba rusă.
- Relieful cadrelor valoric/axiologic transdisciplinar în baza profilului absolventului nivelului gimnazial de învățământ ca un nou concept cu valențe semantice de finalitate a sistemului de învățământ, proiectat din premisa unității abordării psiho- și sociocentriste.
- Reformularea competențelor specifice disciplinelor (au fost 4, sunt propuse 3), evidențind valorile și atitudinile specifice predominante în concordanță cu profilul absolventului claselor gimnaziale. Asigurarea conexiunilor inter- și transdisciplinare prin formularea unei competențe specifice.
- Revizuirea sistemelor de unități de competențe (sub-competențe) în contextul dinamic al formării competențelor specifice pe clase.
- Promovarea abordărilor curriculare transdisciplinare prin: competența specifică 2. *Valorificarea experiențelor de lectură în abordare inter-/transdisciplinare, manifestând respect, toleranță pentru diversitatea culturală*; unități de conținut; activități de predare-învățare-evaluare, produse recomandate.
- Descongestionarea unităților de conținut (trierea terminologiei specifice) și asigurarea numărului de ore necesar pentru un parcurs eficient de predare-

învățare-evaluare: dobândirea, înțelegerea, aplicarea, analiza-sinteza achizițiilor; realizarea strategiilor de evaluare. S-au introdus ore la discreția cadrului didactic.

- Asigurarea unei structuri unice a unităților de învățare pe clase (competențe specifice, unități de conținut, activități de predare, învățare, evaluare), eșalonându-le la disciplina *Literatura universală* pe parcursul anului școlar (cl. a X-a – a XI-a, diacronic; cl. a XII-a – tematic).
- Acordarea încrederii cadrului didactic și asigurarea unui parcurs de proiectare, predare, învățare și evaluare individualizat, personalizat, diferențiat, în vederea asigurării unui proces calitativ și eficient la disciplină, pornind de la anumite realități: clasa de elevi, mediul educațional. Din această perspectivă, textele recomandate, propuse în Curriculum, oferă o zonă de flexibilitate maximă pentru itinerarul proiectat și realizat al cadru didactic la disciplina literatura universală. Textul (fragment/integral) este un instrument în formarea competențelor.
- Corelarea Curriculumului cu procesele de globalizare, internaționalizare, europeizare, tehnologizare etc. prin introducerea unor activități de învățare și produse școlare care valorifică TIC – în cheia implementării Strategiei „Moldova Digitală 2020”⁶, dar și a conținuturilor vizate în clasa a XII-a, cu deschideri mari pentru literatura contemporană (*Provocările lumii noi*).
- Corelarea abordărilor intra- și interdisciplinare la nivelul conținuturilor pe discipline, pe clase și unități de învățare: sincronizări (*Limba și literatura română, Istoria și Limba străină*), reconfigurări, optimizări, descongestionări.
- Promovarea strategiilor didactice (inter)active, a învățării experiențiale, a elementelor de învățare prin sarcini, prin proiecte, studii de caz, în combinație judicioasă cu strategii consacrate pentru liceeni.

Curriculumul actual la disciplină *Literatura universală* presupune sincronizarea abordării psihocentrice (în centrul atenției este elevul cu particularitățile de vârstă și nevoile sale, ritmul propriu de învățare și dezvoltare), sociocentrice (focalizarea pe asumarea valorilor democrației, drepturilor omului, statului de drept și diversității culturale), priorizarea finalităților educaționale, integralizarea predării-învățării-evaluării etc. și abordarea individualizată (din perspectiva educației incluzive, care vizează valorificarea tuturor diferențelor și calităților subiectului prin dezvoltarea potențialului fiecărui copil). Curriculumul poate fi adaptat sau modificat în funcție de necesitățile elevilor cu cerințe educaționale speciale (CES).

⁶ Strategia Moldova Digitală 2020, publicată: 08.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 252-257, art. Nr. 963.

2. REFERINȚE PROIECTIVE ALE CURRICULUMULUI LA DISCIPLINA LITERATURA UNIVERSALĂ

Curriculumul la disciplina *Literatura universală* este un document care trebuie realizat obligatoriu, bazat pe competențe proiectează cunoștințe, abilități, atitudini și valori pe care trebuie să le posedă un licean de la profilul umanist la absolvirea ciclului de învățământ.

Proiectarea activităților didactice în cadrul disciplinei *Literatura universală* se subordonează unor principii generale ale proiectării didactice. Cadrul didactic va elabora două tipuri de proiecte didactice: unul la nivel de macroproiectare – proiectul didactic de lungă durată, care vizează activitatea didactică pe parcursul unui an și altul la nivel de microproiectare – proiectul didactic din cadrul unei unități de învățare sau proiectul unei lecții.

La predarea disciplinei, profesorul formează competențe în funcție de unitățile de conținut, de textele selectate, de utilizarea adecvată a terminologiei specifice disciplinei și diversitatea de activități de predare, învățare și evaluare.

Proiectele didactice sunt documente administrative care transpun în mod personalizat Curriculumul disciplinar (programa școlară) în condițiile concrete ale procesului educațional la clasă, în contextul alocării de resurse metodologice, temporale și materiale, considerate optime de către cadrul didactic pe parcursul vizat.

2.1. Proiectarea didactică de lungă durată

- Determina demersul de predare învățare al disciplinei pe parcursul unui semestru/an;
- Stabilește succesiunea parcurgerii unităților de învățare pentru fiecare clasă;
- Indică corespondențele între unitățile de competențe – unități de conținut – metode/tehnici de predare/învățare/evaluare;
- Specifică numărul de ore alocate pentru fiecare unitate de învățare, dar și pentru conținuturile corespunzătoare;
- Reflectă produsele evaluate.

Designul proiectului didactic de lungă durată la disciplina *Literatura universală* prezintă o structură complexă și include componente clare, bine delimitate: *unități de învățare, unitățile de competență, unitățile de conținut, textele selectate din lista recomandată, activitățile de predare/învățare, produse de evaluare, încadrarea în timp*. Enunțarea acestor componente-cheie în demersul proiectiv nu presupune abordarea la disciplină a unui model unic. Proiectarea didactică de lungă durată, prin varietatea de modele, este flexibilă și permite profesorului să-și aleagă varianta potrivită. Astfel, pentru elaborarea proiectului didactic la disciplină recomandă următoarele modele:

Modelul I. Proiectare didactică de lungă durată

Data	Unitatea de învățare	Unități de competențe	Tema lecției	Nr. de ore	Activități de predare, învățare, evaluare

Modelul 2. este un model mai detaliat, dar dificil în previzibilitatea detaliată a activităților de predare, învățare, evaluare pentru un an, la o clasă anume. Din acest considerent se activează rubrica *Note*. De asemenea pot fi intervenții în lista de texte propuse în rubrica tema lecției, reieșind din consultarea/comunicarea cu elevii.

Modelul II. Proiectare didactică de lungă durată

Data	Unitatea de învățare	Unități de competențe	Tema lecției. Textul	Nr. de ore	Activitatea de predare/învățare	Activitatea de evaluare	Note

Profesorul este liber în abordarea demersului proiectiv al disciplinei, adoptând modelul convenabil și eficient în activitatea didactică.

Structura proiectului didactic de lungă durată include două aspecte semnificative: *date generale și desfășurarea activității*.

I. Date generale:

- *Denumirea instituției de învățământ (se indică denumirea instituției de învățământ)*

- *Anul școlar (ex. 2019-2020)*

- *Planificarea materiei:*

Literatura universală, clasa a X-a, 1 oră/săptămână, 34 ore/an.

- *Structura anului de învățământ (se indică datele semestrelor și ale vacanțelor)*

- *Orarul sunetelor*

- *Orarul lecțiilor*

- *Referințe bibliografice*

Proiectarea didactică de lungă durată, clasa a X-a

Competențele specifice:

1. Interpretarea textelor literare de referință prin raportarea la epocă/curent literar sau mișcare literară, asumându-și valori general umane și universale.
2. Valorificarea experiențelor de lectură în abordare inter-/transdisciplinare, manifestând respect, toleranță pentru diversitatea culturală.
3. Exprimarea identității culturale proprii în context universal, dovedind interes și implicare în dialogul intercultural și literar.

Data	Unități de competențe	Tema lecției	Nr. de ore	Texte	Activități de predare/învățare	Produce	Mențiuni
Unitatea de învățare nr. 1. ANTICHITATEA							
1.3. Aprecierea viziunilor asupra lumii și asupra omului reflectate în texte literare din epoci/curențe diferite.	1. Literatura națională și literatura universală. 2. Mitologia popoarelor lumii. Mit și sisteme mitologice: noțiuni generale. 3. Mituri cosmogonice (grec, ebraic, indian, etc.). Mituri despre eroi. 4. Literatura Orientului antic: privire de ansamblu. 5. Literatura ebraică. 6. <i>Atelier de lectură</i> Literatūra sumero-babiloniană. 7. Evaluare sumativă. Probă complexă. 8. Analiza evaluării.	1 1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1 1	Fragmente: <i>Legendele Olimpului</i> de A. Mitru; <i>Legende și miturile Greciei Antice</i> de N. A. Kun; Ramayana, <i>Imn creațiunii</i> ; BIBLIA, cap. <i>Facere</i> ; <i>Epopeea lui Gilgames</i> .	SINELG Știu/Vreau să știu/Am învățat Clustering Diagrama Venn PRES Notele de lectură Agenda cu notițe paralele Problematizarea Caracterizarea personajului Diagrama Venn	Ghid turistic: <i>Pe tărâmul Mitologiei (grecești/romane etc.)</i> . • Proiect Zeii în viața cotidiană (denumiri de întreprinderi, instituții, localuri etc.).	
Unitatea de învățare nr. 2. ANTICHITATEA GRECO-ROMÂNĂ							
1.1. Identificarea caracteristicilor esențiale ale unor epoci/curențe literare. 2.2. Clasificarea elementelor literare/artifice din perspectiva epocii/curențului în context universal. 3.2. Exprimarea propriului punct de vedere față de valorile culturii literare.	9. Civilizația greacă: generalități. (periodizarea literaturii). 10. Eposul homeric. 11. Dramaturgia antică greacă. 12. Civilizația latină: generalități și periodizarea literaturii. 13. <i>Atelier de lectură.</i> Lirica latină din „secolul de aur”. 14. Evaluare sumativă. Probă scrisă. 15. Analiza evaluării.	1 1 1 1 1 1 1	1 1 1 1 1 1 1	Homer, <i>Iliada și Odiseea</i> ; Eshil, <i>Prometeu înălțuit</i> ; Qwintus Horatius Flaccus <i>Epistola către Pisoni</i> .	Notele de lectură Agenda cu notițe paralele Problematizarea Caracterizarea personajului Diagrama Venn	Realizarea propriului Glosar de clișee și formule internaționale Caracterizarea personajului antic	Textele lui Homer, se pune spre lectură suplimentară <i>Odiseea</i> – repovestire de T. Zamorsky, trad. din l. engl. de D. Catindatu, București, Curtea Veche Publishing, 2012.

Unitatea de învățare nr. 3. EVUL MEDIU					
1.1. Identificarea caracteristicilor esențiale ale unor epoci/curențe literare.	16. EVUL MEDIU – repere istorice și culturale.	1	Povești din <i>O mie și una de nopți</i> ;	Selectarea și procesarea informației din sursele corespunzătoare	Eseul nestructurat
1.3. Aprecierea viziunilor asupra lumii și asupra omului reflectate în texte literare din epoci/curențe diferite.	17. Literatura Evului Mediu oriental. Literatura arabă.	1	Omar Khayyam, <i>Catrene</i> ;	Exprimarea punctului de vedere propriu pe marginea textelor studiate	
2.2. Clasificarea elementelor literare/artisticelor din perspectiva epocii/curentului în context universal.	18. Literatura persană.	1	<i>Cântecul Nibelungilor</i> ;	Planul de idei	
3.1. Implicarea în dialogul intercultural și literar.	19. Literatura japoneză.	1	Wolf von Eschenbach, <i>Parzival</i> ;	Comentarea motivului literar	
	20. Literatura Evului Mediu european. Poemul eroic medieval	1	Dante Alighieri, <i>Divina comedie</i> .	Sistemul personajelor	
	21. Romanul cavaleresc	1		Tablel sinoptic	
	22. <i>Atelier de discuții</i> . Creația lui Dante Alighieri.	1			
	23. Evaluare sumativă . Probă scrisă.	1			
	24. Analiza evaluării.	1			
Unitatea de învățare nr. 4. RENAȘTEREA					
1.2. Ilustrarea elementelor specifice epocii/curentului literar în textele studiate.	25. Epoca Renașterii și umanismul: caracterizarea generală.	1	Francesco Petrarca	Explicarea/exemplificarea pe text a elementelor specifice epocii/curentului literar	Prezentări orale cu suport multimodal <i>Dumnezeu, societate, om și dragoste</i> într-una din operele studiate.
2.3. Prezentarea textelor literare în raport cu arta, științele etc.	26. Lirica renascentistă.	1	Canțonierul (LXI) vs. de Sonetul lui Jacomo de Lentini;	Lectura comparată	
3.3. Asumarea respectului față de valorile generale umane.	27. <i>Atelier de lectură: Sonetul</i> și elogierea pasiunilor pământești.	1	William Shakespeare, <i>Sonete, Hamlet</i> ;	Clustering-ul operelor de artă în baza textului	
	28-29. Hamlet și contradicțiile unei epoci.	2	G. Boccaccio <i>Decameroul</i>	Jurnalul reflexiv Harta valorică	
	30. Decameronul și reabilitarea omului și a vieții lui pământești.	1		Lectura comparată	
	31-32. Gargantua și Pantagruel – setea și idealul renascentist.	2			
	33. Evaluare sumativă . Probă orală.	1			
	34. Analiza evaluării. (Generalizări. Lecturi recomandate pentru vacanță).	1			

Notă:

1. Proiectarea de lungă durată este obligatorie și se elaborează de cadru didactic la începutul anului școlar/semestrului.
2. Elaborarea proiectării didactice de lungă durată asigură formarea competențelor specifice disciplinei prin unitățile de competență care pot fi reluate de mai multe ori. Obligativ se asigură includerea în demersul proiectiv al tuturor unităților de competență cel puțin o dată pe parcursul anului școlar.
3. Proiectarea unităților de învățare variază în dependență de nr. de ore (conform *repartizării orelor pe unități de conținut*):
  - de la o clasă la alta: cl. a X-a – 34 ore, 4 unități; cl. a XI-a – 68 ore, 5 unități; cl. a XII-a – 66 ore, 6 unități;
  - de la clasa cu predare în limba română, la clasa cu predare în limba rusă. Clasele cu predare în limba rusă au 34 de ore, fapt care implică un număr redus de unități de învățare în proiectare, minim 4 pe parcursul unui an.
4. Numărul de ore proiecte în structura unității de învățare variază (între 7 – 11 ore⁷) în proiectarea de lungă durată.
5. Abordarea diacronică obligă respectarea coerenței unităților de învățare în conformitate cu unitățile de conținut în proiectarea de lungă durată, în clasele a X-a și a XI-a. În Curriculumul pentru disciplina *Literatura universală* unitățile de conținut în clasele respective sunt numerotate, dar în cl. a XII-a, cadrul didactic decide organizarea/plasarea unităților de conținut, coerența acestora pe unități de învățare.
6. În clasa a XII-a, profesorul este liber a proiecta unitățile de învățare în proiectarea de lungă durată⁸.
7. În structura fiecărei unitate de învățare se proiectează 1 oră de evaluare sumativă și 1 oră de analiză a evaluării.
8. Proiectarea de lungă durată este personalizată, individualizată, în conformitate cu specificul clasei și a mediului de realizare a procesului educațional.
9. Proiectarea de lungă durată poate fi redactată pe parcursul anului școlar, se admit intervenții în vederea eficientizării procesului educațional la disciplină.

2.2. Proiectarea unității de învățare

La elaborarea proiectelor de lungă și scurtă durată se va ține cont de unitățile de competențe, unitățile de conținut recomandate pentru fiecare clasă, corelate cu textele selectate de profesor împreună cu elevii. Proiectarea pe unități de învățare sau proiectarea zilnică se va realiza după unul dintre modelele cele mai populare în învățământul din Republica Moldova, prin metodologia LSDGC (Lectură și Scriere pentru Dezvoltarea Gândirii Critice), proiectarea ERRE (Evocare – Realizarea sensului – Reflecție – Extindere).

⁷ Variația de ore e justificată prin diferența dublă a orelor în clasele cu predare în limba română și limba rusă (în cl. a XI-a, și a XII-a).

⁸ Abordarea tematică în cl. a XII-a nu obligă respectarea consecutivității unităților de conținut.

Sunt delimitate 2 componente ale proiectării pe unități de învățare: *date generale* (consemnări, evidență) și *desfășurarea activității* – o relatare tabelară a unui set de lecții cu elemente coordonate

I. Date generale:

Clasa:

Nr. unității, subiectul:

Nr. de ore:

Unități de competențe:

Texte selectate:

Evaluarea sumativă:

II. Desfășurarea activității

Modelul 1.

Unități de competențe	Etapele-cadrului	Tehnologii didactice Sarcini de învățare	Evaluarea formativă
Lecția nr. 1 (tema)			
	Evocare Realizarea sensului Reflecție Extindere		

Modelul 2.

Etapele-cadrului	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Time	Resurse
			Lecția nr. 1 (tema)	
Evocare Realizarea sensului Reflecție Extindere				

Modelul 3.

Unități de competență:			
Nr. lecției, tema	Evocare	Realizarea sensului	Reflecție (Extindere)
<i>Tema pentru acasă:</i>			

2.3. Proiectarea didactică a lecției

Proiectarea oricăror acțiuni în viață de zi cu zi inclusiv în mediul didactic poate fi reprezentată la disciplina *Literatura universală* realizată atât în baza secvențelor instructive (modelul R. M. Gagné) eșalonate în corespundere cu tipul lecției, cât și în baza fazelor lecției cadru Evocare – Realizarea sensului – Reflecție – Extindere (ERRE2).

Tipurile de lecții din perspectiva formării competențelor. Secvențe instrucționale

Lecția de formare a capacităților de dobândire a cunoștințelor	Lecția de formare a capacităților de înțelegere a cunoștințelor	Lecția de formare a capacităților de aplicare a cunoștințelor
<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizarea clasei 2. Verificarea temei pentru acasă. Reactualizarea cunoștințelor și a capacităților 3. Predarea-învățarea materiei noi 4. Consolidarea materiei și formarea capacităților: la nivel de reproducere 5. Evaluarea curentă, instructivă, pentru materia nouă 6. Bilanțul lecției. Concluzii 7. Anunțarea temei pentru acasă 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizarea clasei 2. Verificarea temei pentru acasă. Reactualizarea cunoștințelor și a capacităților 3. Consolidarea materiei și formarea capacităților la nivel: a) de reproducere; b) productiv 4. Evaluarea curentă, instructivă 5. Bilanțul lecției. Concluzii 6. Anunțarea temei pentru acasă 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizarea clasei 2. Verificarea temei pentru acasă. Reactualizarea cunoștințelor și a capacităților 3. Consolidarea materiei și formarea capacităților la nivel: a) productiv; b) de transferuri în alte domenii 4. Evaluarea curentă, instructivă 5. Bilanțul lecției. Concluzii 6. Anunțarea temei pentru acasă

Lecția de formare a capacităților de analiză-sinteză a cunoștințelor	Lecția de formare a capacităților de evaluare a cunoștințelor	Lecția mixtă
<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizarea clasei 2. Verificarea temei pentru acasă 3. Analiza-sinteza materiei teoretice studiate (sistemizarea, clasificarea, generalizarea) 4. Analiza-sinteza metodelor de rezolvare studiate la nivel: a) productiv, cu transferuri în alte domenii; b) creativ 5. Evaluarea curentă, instructivă 6. Bilanțul lecției. Concluzii 7. Anunțarea temei pentru acasă 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizarea clasei 2. Instrucțiuni privind realizarea lucrării de evaluare 3. Realizarea lucrării de evaluare 4. Bilanțul lecției. Concluzii 5. Anunțarea temei pentru acasă 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizarea clasei 2. Verificarea temei pentru acasă. Reactualizarea cunoștințelor și a capacităților 3. Predarea-învățarea materiei noi 4. Consolidarea materiei și formarea capacităților la nivel: a) de reproducere; b) productiv, cu unele transferuri în alte domenii 5. Evaluarea curentă, instructivă, pentru materia nouă 6. Bilanțul lecției. Concluzii 7. Anunțarea temei pentru acasă

Modelul ERRE este configurat ca un cadru metodologic de proiectare și învățare, favorabil dezvoltării gândirii critice. Corelarea dintre fazele ERRE și procesul de formare a competențelor poate fi prezentată printr-o suită de 6 pași care facilitează metodologic formarea competențelor și care corespund etapelor:

- **Evocare**
- **Realizarea sensului**
- **Reflecție**
- **Extindere**

Desfășurarea eficientă a lecției are la bază anumite condiții:

- crearea unei atmosfere psihologice productive, axată pe stimă și încredere reciprocă;
- formarea motivației pentru învățare;
- înarmarea elevilor cu tehnici de a învăța să învețe;
- oferirea unui conținut informațional funcțional necesar pentru rezolvarea anumitor situații din viață.

Ținând cont de aceste aspecte, profesorul poate proiecta demersul educațional al unei lecții, răspunzând, pe de o parte cerințelor curriculare la disciplină, iar pe de alta necesităților și intereselor elevilor implicați în procesul de învățare.

Proiectul didactic de scurtă durată, la fel ca și proiectul didactic de lungă durată implică două aspecte structurale: *date generale și desfășurarea activității*.

Dintre toate variantele de proiecte didactice de scurtă durată putem configura două modele:

- un model de proiect care are la bază conexiunea elementelor constitutive ale procesului (Varianta I.);
- un model de proiect în care accentul se pune pe actanții procesului didactic: profesorul și elevul (Varianta II.).

I. Date generale

- *Obiectul de studiu.*
- *Clasa.*
- *Data.*
- *Tema.*
- *Tipul lecției.*
- *Metodologia formării competențelor.*
- *Bibliografia.*

II. Desfășurarea activității

Varianta I.

Etapele lecției	Obiective operaționale	Conținutul informațional	Tehnologia didactică	Evaluarea

Varianta II.

Etapele lecției	Obiective operaționale	Activitatea profesorului	Activitatea elevului	Evaluarea

Paradigma constructivistă a proiectării didactice plasează elevii în centrul învățării, mobilizând cunoștințele lor anterioare, conducând spre elaborarea unui context de învățare propriu; se postulează că elevul își construiește propria interpretare a informațiilor și a situațiilor cu care se confruntă, iar învățarea se desfășoară prin cooperare, elevii realizând proiecte autentice motivante, stimulative. Perspectiva constructivistă consideră gândirea critică ca nucleu al procesului de predare-învățare. Rolul profesorului este de *organizator, facilitator, antrenor, ghid, coordonator, moderator, consilier*

Profesorul își construiește demersul de proiectare după modelele care corespund propriului stil de lucru, nivelului de vârstă, interese al clasei. Poate alege oricare model de proiectare a învățării constructiviste bazate pe etapele lecției.

Modele de proiectare a învățării constructiviste bazate pe etapele lecției

Modelul Cadrul ERRE	Modelul facilităților procedurale	Modelul ICON	Modelul CETP/SIS	Modelul OLE	Modelul celor 5 E
Modelul CLD	Modelul CECERE	Modelul ETER	Modelul OSIOS	Modelul celor 5 D	etc.

Modelul facilităților procedurale. Este o modalitate de coinvestigație și învățare individuală, care se desfășoară în patru etape: puncte de sprijin; elevul elaborează, confruntarea cu opiniile grupului/clasei și corectarea rezultatelor; sinteza finală.

Modelul ICON (Interpretation, Construction, Blacki McClintock, 1995) Observarea. Construirea interpretărilor. Contextualizarea. Confruntarea interpretărilor. Colaborarea. Prezentarea rezultatelor. Aplicații.

Modelul CETP/SIS. Reactualizarea. Analiza erorilor. Introducerea. Efectuarea. Reflecția personală. Post-evaluare.

Modelul OLE. (Open, Learning, Environments). Prezentarea. Procesarea mentală. Construirea. Colaborarea. Sinteza.

Modelul celor 5 E. Angajarea. Explorarea. Explicarea. Elaborarea. Evaluarea. Modelul CIP (Cognitive Information Processing). Experiența directă. Sesizarea punctelor centrale. Analiza. Aplicarea. Evaluarea și autoevaluarea.

Modelul CLD (Constructivist Learning Design). Precizarea situației. Alcătuirea grupurilor. Alcătuirea și folosirea procedurilor. Formularea de întrebări. Exteriorizarea. Efectuarea de reflecții.

Modelul CECERE. Context. Explorare. Cooperare. Elaborare. Reflecții. Evaluare.

Modelul ETER (Experience, Theory, Experimentation, Reflection). Efectuarea de experiențe concrete. Abordarea teoretică. Efectuarea de experimente. Reflecția.

Modelul OSIOS. Orientarea. Scanarea. Interpretări proprii. Organizarea. Schematizarea.

Modelul celor 5 D. Descifrarea problemei. Definirea problemei. Dezvoltarea problemei. Delegarea sarcinii. Design-ul problemei.

Specificul unei astfel de proiectări constă în faptul că, în mod ideal, aceasta ar trebui să reiese nu atât din conținutul disciplinei, cât din competențele specifice formate în cadrul discipline. Adică, punerea în aplicare a unei competențe specifice implică alegerea celor mai potrivite conținuturi, conceperea și punerea în aplicare a anumitor acțiuni didactice și evaluarea finală a rezultatului obținut.

2.4. Tipologia lecțiilor de *Literatură universală*

Lecția reprezintă forma de bază, fundamentală de organizare a activității didactice la disciplina *Literatură universală*, proiectată și realizată la clasa de către profesor, în baza unor anumite criterii:

- experiența profesorului în predarea disciplinei *Literatură universală*/activitatea didactică, în general;
- stilul de lucru al profesorului;
- competențele care vor fi dezvoltate;
- conținuturile vizate în procesul de predare-învățare-evaluare;
- metodologia și strategia didactică;
- specificul clasei de elevi (nr. de elevi; abordarea individualizată, diferențiată și incluzivă);
- mediul de realizare (contextul de realizare, resursele disponibile, spațiul fizic etc.).

Din perspectivă coordonatelor lecției este reflectat structura unui model tridimensional:

- **coordonata funcțională** a lecției vizează competențele specifice ale activității stabilite în cadrul unor documente de politici a educației (*Cadrul de referință al Curriculumului Național, Curriculumul la disciplina Literatură universală, Planul-cadru de învățământ*, scrisoarea metodică) care reflecta în plan didactic finalitățile sistemului de educație (definite la nivelul: idealului pedagogic, scopurilor pedagogice);
- **coordonata structurală** a lecției vizează resursele pedagogice angajate în cadrul activității, mediul de învățare (spațiul fizic, timpul didactic disponibil, mijloacele de învățământ disponibile), informațional (materialele documentare, auxiliare etc.) și uman (formarea, experiența cadrelor didactice, capacitățile elevilor);
- **coordonata operațională** a lecției vizează acțiunea de proiectare și realizare a obiectivelor concrete ale activității specifice lecției, cu respectarea particularităților clasei de elevi, prin angajarea creativității pedagogice a profesorului în sensul valorificării depline a resurselor (conținuturi – metodologie, condiții de instruire) și a modalităților de evaluare necesare în contextul didactic respectiv.

Reușita lecției este determinată de *variabilele care intervin în desfășurarea ei*, fiind puse în acțiune și interacțiune de „binomul profesor-elev” în contextul clasei de elevi, în cadrul activității de predare-învățare-evaluare⁹.

- 1) *finalitățile* (competențele și obiectivele operaționale) reprezintă „*inima*” lecției, esența, deoarece exprimă comportamentele, ce urmează a fi formate elevilor;
- 2) *conținutul materiei* constituie *mijlocul didactic principal* de realizare a obiectivelor propuse;
- 3) *strategia de instruire* (propusă de profesor), respectiv *strategia de învățare* adoptată de elevi, definește tipul de învățare adecvat condițiilor date și prin el tipul sau varianta potrivită de lecție, sugerează alegerea și combinarea optimă a metodelor, procedeele, mijloacelor și formelor de activitate, generează anumite tactici de acțiune;
- 4) *tehnologia didactică* propune utilizarea unor metode și procedee didactice, materiale și mijloace de învățământ care contribuie la realizarea finalităților prin intermediul conținuturilor;
- 5) *formele de grupare a elevilor în cadrul lecției* (activități în grup, cazuri care trebuie tratate individual etc.) perfecționează cadrul social al lecției, facilitează îmbinarea studiului independent cu învățarea interdependentă, contribuie la diversificarea metodelor;
- 6) acțiunile de *predare-învățare-evaluare* subordonate finalităților îndeplinesc funcții complementare de comunicare, de formare a valorilor, atitudinilor, abilităților și de verificare a gradului de însușire a achizițiilor;
- 7) operațiile speciale de *evaluare* (inițială, continuă, finală) asigură conexiunea inversă (*feedback*) de măsurare și apreciere a rezultatelor obținute în timpul lecției și la sfârșitul lecției, îndeplinind funcția de reglare-autoreglare a activității realizată de binomul profesor-elev în cadrul lecției;
- 8) *resursele și stilurile pedagogice* existente și promovate la nivelul clasei de elevi – asigură contextul lecției, climatul educațional al lecției, ambianța educațională a lecției care favorizează (sau inhibă) realizarea obiectivelor propuse la începutul lecției.

Lecțiile sunt clasificate din mai multe perspective în literatura științifico-didactică.

Toate tipurile de lecții sunt perfectibile în funcție de capacitatea lor de valorificare efectivă a timpului pedagogic disponibil, care presupune construirea unor situații de instruire/învățare optime în raport de condițiile existente în cadrul clasei de elevi¹⁰.

- lecții de studiere a textului și dezvoltare a competențelor de comunicare;
- lecții de asimilare a noilor conținuturi și de dezvoltare a competențelor de comunicare;
- lecții-atelier (de exersare a competențelor de lectură, de scriere, de comunicare orală, în baza textului și detașat de text);

⁹ Cerghit I., (coordonator), *Perfecționarea lecției în școala modernă*. București:Editura Didactică și Pedagogică, 1983, 228 p.

¹⁰ Cristea Gabriela, *Managementul lecției*. București: Editura didactică și Pedagogică, R. A., 2008, 212 p

- lecții de evaluare a competențelor;
- lecții de analiză a probelor de evaluare.

Lecția-atelier – un tip de lecție specific anumitor discipline/arii curriculare implementate cu succes și la disciplina respectivă în contextul dat. Disciplina *Literatura universală* asimilează în cea mai mare parte sistemul de ateliere de la disciplinele: limba și literatura română, istoria românilor și universală, limbi străine, care va funcționa ca un tot întreg, fără detașare de restul demersului educațional.

Atelierul de lectură este unul prioritar comparativ cu celelalte tipuri de ateliere, cu cea mai mare frecvență de aplicabilitate. Tipul respectiv de atelier se va organiza de către profesor în scopul valorificării activităților de lectură a textului (fie integral sau fragment propus în manual sau selectat din lista recomandată). După Alina Pamfil sunt delimitate următoarele **etape** ale unui parcurs didactic complet, adecvate lecturii unui text literar:

1. intrarea în lumea cărții;
2. realizarea comprehensiunii și aprofundarea ei prin lecturi succesive;
3. abordarea unor aspecte specifice analizei de text (ex.: analiza acțiunii, a personajelor, a spațiu-timpului);
4. realizarea unor secvențe de interpretare ample (formularea propriilor interpretări, confruntarea acestora cu interpretările colegilor);
5. ieșirea din lumea cărții și jocuri cu textul (integrarea textului în rețele de texte, exerciții de rescriere integrală, de continuare a textului etc.).

Atelier de scriere – parte a demersului didactic, se va construi dintr-o serie de sarcini, toate centrate pe producerea unui text coerent în scris. Tipul respectiv de atelier are un proces tehnologic clar și un produs finit bine proiectat și va include pașii necesari pentru acumularea informației, organizarea textului propriu-zis, redactarea și perfectarea lui. Produsul finit proiectat va fi textul scris de elev. În cadrul atelierelor de scriere, elevilor li se propune:

- să utilizeze variate strategii de informare și documentare, în vederea abordării eficiente a comunicării scrise;
- să organizeze textul propriu în pagină (hârtie sau electronică)/slide etc.;
- să respecte corectitudinea textului scris.

Un *atelier de scriere*, ca parte a strategiilor de dezvoltare a gândirii critice, nu se axează pe reproducerea celor învățate, ci se realizează parcurgând calea de la *scrierea personală spre scrierea publică*, cu aplicarea tehnicilor adecvate etapelor cadrului ERRE (Evocare, Realizare a sensului, Reflecție și Extindere).

Atelierul de discuție valorifică competențele de comunicare orală. Proiectarea și realizarea la clasă a respectivelor ateliere sunt recomandate la finele unităților de învățare, la încheierea studierii unui conținut de proporții. *Atelierul de discuții* are finalitate produse ale comunicării orale de factură inter-/transdisciplinare.

Paradigma tehnicilor LSDGC în cadrul lecției-atelier

Atelier de lectură	Atelier de scriere	Atelier de discuție
Lectura intensivă Lectura ghidată Lectură împotriva Lectură/Rezumate în perechi Revizuirea termenilor-cheie Revizuirea circulară Interogarea încrucișată Interogarea multiprocesuală SINELG Interviu în trei trepte Mâna oarbă În căutarea autorului	Brainstorming scris Scrierea liberă Scrierea ghidată Argumente în 4 pași Pagină de jurnal Jurnalul reflexiv 6 „De ce?” 6 „Cum?” Scrierea procesată Clusteringul Gaficul T SWOT Cubul Cadranul argumentării	Pixuri în pahar Panel Discuția ghidată Masa rotundă Pălării gânditoare RAI FRISCO Acvariu Discuții la manej Pânza discuției Intra-actul Secvențe contradictorii GPP Găsește pe cineva care... Linia valorii Turul galeriei Blitz oral

3. REFERINȚE METODOLOGICE ȘI PROCESUALE ALE CURRICULUMULUI LA DISCIPLINA LITERATURA UNIVERSALĂ

3.1. Logica și principiile de elaborare a strategiilor didactice în baza curriculumului reactualizat

Principiile didactice care trebuie să ghideze procesul de predare-învățare-evaluare sunt:

- accentuarea caracterului interactiv al demersului;
- stimularea gândirii logice și creative prin studiul literaturii, în vederea formării unei personalități autonome, capabile să-și prezinte păreri, să accepte diversitatea de idei și de opinii;
- accentuarea proceselor de construcție a sensului global în receptarea textelor literare și nonliterare;
- abordarea conceptelor de teorie literară ca noțiuni-cheie, cu rol structurant în înțelegerea și în interpretarea textelor, conștientizarea importanței acestora în dezvoltarea elevului ca cititor și în formarea interesului său pentru cultura națională și europeană, dar și având rol orientativ în exersarea contextuală, înțelegerea acestora având rolul de a susține gândirea metalingvistică, de a orienta mecanismele de autocorectare și de a motiva preocuparea pentru exprimarea corectă, controlată și eficientă, adaptată la specificul situației de comunicare;
- centrarea demersurilor didactice pe învățarea activă și pe evaluare continuă;
- proiectarea activităților didactice centrate pe dezvoltarea integrată a competențelor-cheie.

3.2. Strategii didactice de formare a competențelor specifice disciplinei

Competența specifică 1. Interpretarea textelor literare de referință prin raportarea la epocă/curent literar sau mișcare literară, asumându-și valori general umane și universale.

Competența specifică 1. *Interpretarea textelor literare de referință prin raportarea la epocă/curent literar sau mișcare literară, asumându-și valori general umane și universale* din ediția 2019 a Curriculumului la disciplina *Literatura universală*, reprezintă varianta revăzută a competenței 2 din ediția 2010: „Comprehensiunea și interpretarea textelor literare/nonliterare de referință ale literaturii universale prin raportarea la epocă, curent literar/cultural sau mișcare literară”.

Pornind de la definiția actualizată a conceptului de competență, care constituie un sistem integrat de cunoștințe, abilități, valori și atitudini, competența specifică 1 poate fi divizată în câteva componente:

- *cunoașterea* trăsăturilor/specificului epocii/curentului sau mișcării literare,
- *abilitatea* de a înțelege și de a interpreta argumentat conținutul unui text literar, exprimarea adecvată a *atitudinilor*,
- perceperea și asumarea *valorilor* general umane și universale în urma lecturii și interpretării textului studiat.

Astfel, formarea competenței specifice 1 presupune cel puțin trei etape succesive și totodată întrepătrunse în procesul de predare-învățare-evaluare:

- 1) predarea și însușirea anumitor informații despre epoci/curențe literare/culturale sau mișcări literare: limitele cronologice ale epocii sau de afirmare a curentului literar/cultural, contextul istoric, elemente de estetică și de poetică specifice, diversitatea genurilor și speciilor literare cultivate în cadrul epocii/curentului literar/cultural, reprezentanții/textele de referință;
- 2) lectura atentă, individuală, în grup sau ghidată de profesor, a textelor de referință și aplicarea unui algoritm de interpretare literară prin identificarea, decodificarea și explicarea anumitor elemente ale operei literare (stil, compoziție, cronotop, personaje, imagini și simboluri) în raport cu imaginarul, estetica, practici artistice, experiențe umane și contextul istoric al epocii/curentului literar/cultural studiat;
- 3) recunoașterea, asumarea sau contestarea unor valori estetice, intelectuale sau existențiale, ținând cont de specificul epocii/curentului literar și al cadrului civilizațional; expunerea atitudinii proprii prin comunicarea unei păreri sau impresii față de anumite idei, probleme, situații, conținuturi, comportamente umane exprimate în textele studiate; la această etapă, este posibilă depășirea conținutului disciplinei și legarea materialului studiat cu alte contexte, cu o realitate concretă.

Formarea competenței specifice 1, în funcție de clasă, se va face gradual, în cadrul unităților de conținut propuse de Curriculum și prin activități de învățare și produse recomandate. Sarcina profesorului în acest proces constă în argumentarea nu doar a utilității familiarizării cu o epocă/curent literar/cultural și a lecturării unui text, dar și în explicarea necesității interpretării acestuia. Totodată, profesorul este menit să ajute pe elevi să-și clarifice propria înțelegere a unei opere literare fără a impune „interpretări corecte” recomandate de criticii literari sau de autori de manuale. Profesorul este un partener în dialog și în procesul de învățare, capabil să mobilizeze creativitatea și calitatea actului interpretativ.

Interpretarea textelor literare prin raportarea la epocă/curent literar presupune, în mare, o abordare cultural-istorică a textului studiat care, astfel devine o sursă de cunoaștere a spiritului timpului, a conștiinței estetice și a experienței umane dintr-o perioadă istorică. Interpretarea în sine, însă, presupune atribuirea unui sens conținutului literar studiat, comentariul textului în urma identificării și analizei trăsăturilor dominante ale unui curent sau al epocii literare. Important este ca, în procesul de interpretare, să se țină cont de specificul lumii pe care o reflectă textul, de reprezentări ale timpului și ale spațiului, a mediului social și material, de legități psihologice și de acele principii care leagă toate aceste elemente într-un tot întreg al operei literare.

Valorile asumate în urma lecturii și interpretării textului literar constituie sursa și baza finalităților educației literar-artistice. În acest sens, mai multă atenție se va acorda însușirii *valorilor fundamentale* (adevărul, binele, frumosul, dreptatea), *valorilor democratice* (libertatea, drepturile omului, solidaritatea, toleranța), *valorilor specifice creației artistice* (estetice, teoretice, morale, religioase), inclusiv prin raportarea acestora la *valorile naționale* (tradiții, obiceiuri, cultura națională).

Dimensiunea atitudinală a competenței specifice 1 poate să se manifeste prin dezvoltarea *atitudinilor cognitive* (față de personajul literar; față de limbajul operei literare, față de structura operei literare, față de procedeele artistice, efectele stilistice; față de atitudinile autorului (narratorului) cu referință la personaje; față de mesajul global al operei literare; față de ideile abordate în text; față de problematica abordată în opera literară; față de atitudinile personajelor literare; față de dimensiunea emotivă creată de opera literară; față de subiectul abordat; față de concepția generală a autorului; atitudini generale față de operă literară, stabilite prin empatie¹¹), a *atitudinilor afective* (dominante, rigide, conservatoare, lipsă de atitudini) și a *atitudinilor conotative* (evaluative, interpretative, afectiv-emoționale, rezolutive, comprehensive, investigative).

Eficiente pentru formarea competenței specifice 1 pot fi lecțiile interactive în formă de *atelier de lectură* sau *conferință*. Printre tehnicile care pot fi utilizate aici pot fi numite: *În căutarea autorului*, *Lectura ghidată*, *Interogarea multiprocesuală* etc.¹²

Competența specifică 2. Valorificarea experiențelor de lectură în abordare inter-/transdisciplinare, manifestând respect, toleranță pentru diversitatea culturală.

Una dintre competențele centrale, formată la disciplina *Literatura universală* este competența de lectură¹³, aflată în atenția disciplinelor din aria curriculară *Limbă și comunicare* și necesară pentru toate disciplinele școlare. Conform definiției PISA, lectura-înțelegerea, utilizarea textelor scrise și reflecția asupra lor pentru scopuri personale, pentru aprofundarea propriilor cunoștințe, extinderea posibilităților și participarea în viața socială¹⁴.

Din mai multe studii din domeniu se disting trei parametri ai situației de lectură¹⁵: procesele mintale, conținutul celor citite și contextul de lectură.

- *Procesele mintale*: dezvoltarea proceselor intelectuale superioare, a imaginației și a gândirii creatoare.

¹¹ Marin, Mariana. *Didactica lecturii*. Chișinău: Cartier, 2013

¹² Cartaleanu, Tatiana. *Formarea competenței de lectură*. În: *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: Centru Educațional Pro Didactica, 2008. – p. 59-99

¹³ **Constatarea 5** Conform rezultatelor PISA, în Republica Moldova doar 54,2% dintre elevi au fost considerați competenți în domeniul citire/lectură. **Recomandări**. Revizuirea nivelurilor de competență lectorală, adaptate standardelor internaționale din *Cultura lecturii evaluată de PISA în raport cu competențele lectorale formate și dezvoltate prin Limba și literatura română ca disciplină școlară. Studiu de caz: Republica Moldova*. T. Verdeș <https://www.soros.md/files/Studiul%20Verdes%20Tatiana%202017-09-29.pdf>

¹⁴ Raportul „Republica Moldova și Programul pentru Evaluarea Internațională a Elevilor PISA 2015”, Ministerul Educației al Republicii Moldova, Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare. Chișinău, 2016. http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa_2015_ance.pdf.

¹⁵ Cartaleanu T. ș.a. 2017, p.85

- **Conținutul celor citite:** Curriculumul la disciplina *Literatura universală* propune o listă de texte reprezentative pentru fiecare unitate de conținut. Cadrul didactic este cel care monitorizează în totalitate, prin raportare la individualitatea elevului/a clasei textul propus pentru lectură. Conținutul operei depășește limitele unui instrument de informare, devine o sursă de contemplație și alimentare spirituală, oferă modele comportamentale, axe valorice semnificative în structurarea proiectelor de viață ale elevilor.
- **Contextul de lectură:** Coordonatele contextului sunt reprezentate de: componenta psihologica (interesul elevului pentru text, intenția care-i orientează lectura), cea sociala (vizează toate formele de interacțiune) și cea fizica (aspectele concrete ce determină lectura, toate procesele de predare - învățare) .

Lectura – activitate intelectuală, spirituală, de formare-dezvoltare a personalității, competența de lectură este considerată o condiție a reușitei elevului atât în școală, cât și în viață. Alina Panfil delimitează următoarele tipuri de lectură¹⁶:

- Lectura continuă vs lectura discontinuă.
- Lectura orientată vs lectura neorientată.
- Lectura realizată de profesor vs lectura realizată de elev.

Enunțarea termenului de transdisciplinaritate în CS 2 transpune asupra finalităților „noua viziune asupra lumii”, asigurând fuziunea cunoștințelor specifice diferitor discipline și asigurarea metodologică a demersului de investigare în problemele generate de contextul real al vieții. Pe plan universal ea oferă de fapt un dialog între culturi, religii, națiuni, de la care nu poate lipsi iubirea, susține B. Nicolescu. Pe plan educațional conceptul reflectă o inteligență largită, cuprinzând trei parametri: inteligența analitică, cea emotivă și inteligența corpului.

Transdisciplinaritatea presupune întrepătrunderea mai multor discipline, sub forma integrării curriculare, cu posibilitatea constituirii, în timp, a unei discipline noi sau a unui nou domeniu al cunoașterii, prin ceea ce se numește fuziune – faza cea mai radicală a integrării.

Abordarea integrată, specifică transdisciplinarității este centrată pe lumea reală, pe aspectele relevante ale vieții cotidiene, prezentate așa cum afectează și influențează ele viața noastră. În acest context, transdisciplinaritatea în cadrul disciplinei *Literatura universală* este evidentă la nivel de competențe, conținuturi și activități.

Competența specifică 3. Exprimarea identității culturale proprii în context universal, dovedind interes și implicare în dialogul intercultural și literar.

Pornind de la statutul de disciplină obligatorie în învățământul liceal, profilul umanist, *Literatura universală* se conectează la studiul literaturii române prin componenta estetică și culturală din sfera literaturii ca artă a cuvântului. Această componentă vizează sensibilizarea elevului prin apelul la dimensiunea afectivă a personalității acestuia, prin descoperirea și înțelegerea rolului modelator al contextului cultural universal și importanța raportării acestuia la cultura națională, în procesul dezvoltării personale.

¹⁶ Panfil A. 2003, *Limba și literatura română. Structuri didactice deschise*. p.213, 2003

Componenta culturală asigură promovarea dezvoltării personale a elevului într-un cadru socio-cultural largit. O dimensiune semnificativă o au, în acest sens, competențe precum a ști/a avea atitudini, reacții adecvate.

Conform filoanelor constituente, competența specifică 3 se prezintă în felul următor:

Competența specifică 3 <i>Exprimarea identității culturale proprii în context universal, dovedind interes și implicare în dialogul intercultural și literar</i>	Cunoașterea	trăsăturilor individuale, naționale, etnice și de grup
	Elaborarea și lansarea	discursurilor/prezentărilor multimodale, adecvate situației
	Stăpânirea unor deprinderi pragmatice	de exprimare a opiniei proprii, de argumentare a punctului de vedere, de emiteră a unor judecăți de valoare
	Capacitatea de învățare	pentru asimilarea unor modele de discursuri
	CUM?	de exemplu: prin suporturile multimodale ca mijloc de exprimare

Identitatea culturală este un sistem de credințe și coduri care explică solidaritatea dintre membrii unei societăți, precum și voința acestora de a trăi în comun. După D. Rougemont¹⁷, cultura fiecărui popor reflectă manierele proprii de a gândi, a simți, a crede, a legifera, de a visa și a acționa. Altfel spus, cultura este un sistem fundamental, ce înglobează viziunea asupra lumii în care trăim, valorile și normele conform cărora acționăm, limba pe care o vorbim, modul în care ne îmbrăcăm, ne alimentăm, comunicăm și relaționăm cu ceilalți.

În contextul globalizării, dialogul intercultural a devenit un fenomen generalizat, o experiență pe care, într-o anumită măsură, o trăiește fiecare individ. Prin prisma textului literar, se produce, așadar, un schimb de bunuri intelectuale. Materia de studiu la disciplina *Literatura universală* contribuie la educarea în spiritul culturii europene și universale, cât și la adaptabilitatea tinerilor în spațiul diversității culturale a lumii moderne, tocmai prin acest dialog cu anumite constante tematice, precum:

- percepția a ceea ce este bine și ceea ce este rău;
- percepția timpului;
- raportul dintre femei și bărbați;
- repartizarea rolurilor de familie;
- modul de distribuire a puterii sociale;
- atitudinea față de tradiții și diversitatea acestora;
- limbajul folosit și limbile vorbite etc.

Formarea competenței specifice 3, în funcție de clasă, se va face gradual (de la exprimarea opiniilor personale până la argumentarea acestora), în cadrul unităților de conținut propuse de Curriculum și prin activități de învățare și produse recomandate.

¹⁷ Lubirea și Occidentul. Ed. Universul, 1987

Rolul profesorului este de a-l face pe elev să-și formeze o gândire autonomă și critică în raport cu textele și cu fenomenele culturale abordate, prin utilizarea tehnicilor LSDGC (lectură și scriere pentru dezvoltarea gândirii critice) și să se exprime contextual.

Formarea competenței se va face prin diverse metode și tehnici ale comunicării orale și scrise, precum: conversația, dialogul, monologul argumentativ, dezbateră, prezentarea cu suport multimodal, jurnalul de lectură, eseul etc.

Finalitățile disciplinei se realizează mai eficient dacă sunt centrate, în procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici decurge necesitatea de a pune accent pe activitățile de tip formativ și performativ, care presupun implicare și acțiune.

3.3. Strategiile și instrumentarul de evaluare a rezultatelor învățării

Evaluarea didactică este rețeaua flexibilă de situații active, metode și instrumente ce stau la baza emiterii unor judecăți de valoare, a justificării și utilizării acestora în scopul eficientizării continue a obiectivelor, proceselor și produselor educaționale. În ansamblul demersului de evaluare al disciplinei distingem mai multe tipuri, definite în funcție de modul de abordare.

Evaluarea inițială este o necesitate la începutul unui ciclu de învățământ, an școlar pentru reușita activității în care sunt angajați elevii. Rolul ei este de a permite subiecților implicați să-și formeze o reprezentare cât mai corectă asupra situației existente și asumarea unor cerințe.

Evaluarea formativă este un sistem de eficientizare permanentă și diferențiată a învățării, predării și evaluării.

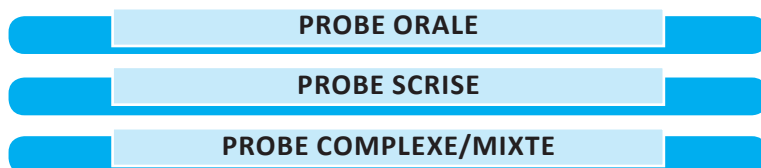
Impactul evaluării formative asupra procesului de predare-învățare¹⁸

pentru profesor	pentru elev
<ul style="list-style-type: none"> • redimensionează, influențează permanent predarea; • integrează evaluarea în procesul de predare, le corelează, înlăturând optica tradițională că evaluarea urmează predării; • orientează crearea designului educațional, a situației de învățare active; • ghidează alegerea strategiilor eficiente, cu efecte imediate; • certifică formarea și dezvoltarea competențelor, prin centrarea pe proces; • sporește interacțiunea didactică; • stimulează inovația didactică, prin necesitatea adoptării demersului de personalitatea fiecărui elev; • conferă transparența evaluării; • valorizează pozitiv subiectivitatea în evaluare. <p>Rolul cadrului didactic: <i>inovator, mediator, tutore, mentor</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • creează o atitudine pozitivă a elevului față de învățare, investigând nu numai eșecurile, ci și reușitele sale; • explicitează procesele de formare și dezvoltare competitivă a competențelor, asigurând fundamentul educației permanente; • îi conferă elevului autonomie, diferențiere, individualizare/personalizare în cursul învățării, fără a-l izola pe cel care învață; • eficientizează învățarea, deoarece intervențiile sunt imediate și adaptate nevoilor individuale; • oferă rolul elevului un grad mai mare de activizare și de veritabilă libertate, ca formă a creației de sine – elevul are libertate de opțiune, de decizie, de evoluție autogestionată, între pragul stabilit de el însuși; • consolidează stima de sine – cel care învață nu este doar activ, ci și actorul propriei deveniri.

¹⁸ Popa M.-E- Evaluarea formativă a competențelor în ora de limbă și literatură română în liceu. Pitești: paralele 45, 2015, p.25

Evaluarea sumativă este o intervenție după un ansamblu de activități complexe proiectate și realizate în vederea formării unor unități de competență racordate conținuturilor, un bilanț al unității de învățare.

Produse recomandate pentru disciplina *Literatura universală* pot fi sumarizate în trei categorii, după forma de prezentare specifică disciplinelor din aria curriculară *Limbă și comunicare*¹⁹.

Prin conexiunea cu alte discipline de bază, dar și opționale, abordarea transdisciplinară, valorificarea noilor strategii metodologice, permite profesorului de *Literatura universală* conceperea și gestionarea evaluării prin *probe elective*²⁰ (transferul în realitatea zilei pe care o trăiesc).

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
<i>1. Interpretarea textelor literare de referință prin raportarea la epocă/curent literar sau mișcare literară, asumându-și valori general umane și universale.</i>		
Produse: Eseul Interviu Prezentări orale cu suport multimodal Proiectul individual/în grup	Produse: Articol în mediul online Prezentări orale cu suport multimodal Portofoliul Harta conceptuală Expunerea (după imagini, reprezentări grafice etc.)	Produse: Investigații tematice/studii de caz individual/în grup Discuții în grup Comentariul literar
<i>2. Valorificarea experiențelor de lectură în abordare inter-/transdisciplinare, manifestând respect, toleranță pentru diversitatea culturală.</i>		
Produse: Pagina de lectură/Jurnalul de lectură/Agenda de lectură Testul de lectură Rezumatul Textul argumentativ Discuția de grup	Produse: Testul de lectură Jurnalul reflexiv Interviu Comentariul literar Caracterizarea personajului Dezbateră	Produse: Testul de lectură Interviu Studiu de caz Eseu

¹⁹ În „Repere metodologice de evaluare a competențelor în perimetrul cursurilor opționale de pe aria curriculară *Limbă și comunicare*”, 2018, autorii specifică factura diferită a produselor pentru probele de evaluare și semnificația pentru disciplină. p.124-132

²⁰ În: Repere metodologice de evaluare a competențelor în perimetrul cursurilor opționale de pe aria curriculară *Limbă și comunicare*”, 2018, p.193-194

3. *Exprimarea identității culturale proprii în context universal, dovedind interes și implicare în dialogul intercultural și literar.*

Produse: Prezentarea publică Alocuțiunea Compoziția-sinteză Dezbaterea Eseul reflexiv Portofoliul/E - Portofoliu	Produse: Prezentarea publică Eseul Referatul Discursul Proiectul în grup/individual	Produse: Referatul Portofoliul Discursul Proiect individual/de grup Studiul de caz
---	---	--

Disciplina *Literatura universală* oferă oportunități de utilizare a unui spectru variat de produse evaluabile. Proiectarea evaluării sumative la clasă presupune următoarele specificații:

- produsul evaluat;
- competența vizată, obiectivul de evaluare, formularea sarcinii;
- criteriile de evaluare, indicatori și descriptori.

Paradigma produselor după formă, criterii

orale	scrise	complexe/mixte
<p>Discursul:</p> <p>1. <i>Conținutul discursului:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Formularea clară a opiniei. • Validitatea argumentelor • Corectitudinea exemplilor/referințelor <p>2. <i>Forme de prezentare a discursului:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Claritatea și logica expunerii • Respectarea limitei de timp • Corectitudinea exprimării <p>Exprimarea unei opinii (Alocuțiune)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Adecvarea la tipul textului 2. Raportarea la subiectul enunțat 3. Veridicitatea informației 4. Coerență 5. Respectarea limitei de timp 	<p>Jurnalul reflexiv</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Conținutul 2. Structura 3. Respectarea caracteristicilor de stil ale textului 4. Originalitatea 5. Respectarea limitei de întindere; 6. Respectarea aspectului grafic (îngrijit și lizibil) specific tipului de text 7. Respectarea normei limbii române literare <p>Jurnalul de cercetare:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Conținutul 2. Structura 3. Respectarea caracteristicilor de stil ale textului 4. Relevanță 5. Respectarea limitei de întindere 6. Respectarea normei limbii române literare 7. Aspectul grafic, îngrijit, lizibil <p>Eseul argumentativ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Conținutul 2. Structura 3. Referințe la textul dat/la experiențe de cititor/la experiențe de viață 4. Originalitatea 5. Respectarea limitei de întindere; aspectul grafic îngrijit și lizibil 6. Respectarea normei limbii române literare 	<p>Prezentare cu suport multimodal</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Comunicarea orală</i> <ul style="list-style-type: none"> • Conținut • Organizare informație • Prezentarea (verbală, nonverbală, paraverbală) • Corectitudinea • Respectarea limitelor de timp 2. <i>Comunicarea scrisă</i> <ul style="list-style-type: none"> • Respectarea temei • Structurarea conținutului (text, scheme, imagini etc.) • Suportul multimedia • Veridicitatea informației • Corectitudinea • Volumul

Evaluarea în bază de competențe nu elimină *testul* și pentru *Literatura universală* nu este admisibil cu respectarea următoarelor recomandări:

- Specificarea condițiilor de desfășurare a testului, durata, tipul de test.
- Corelarea competențe – unități de conținut – obiective de evaluare.
- Elaborarea matricei de specificații.
- Selectarea, gruparea (după tip) și eșalonarea itemilor în test.
- Asigurarea transparenței prin stabilirea schemei de notare.

Elementele obligatorii ale testului

Proiectul – metodă de învățare și evaluare, dar și strategie de dezvoltare personală/profesională, a devenit o prioritate pentru profesorii de la treapta liceală. Din perspectiva competențelor disciplinei *Literatura universală* evaluare prin proiect devine un deziderat. Prin abordări detaliate, însoțit de un algoritm proiectul capătă amploare interpretativă transdisciplinară. În această ordine de idei, literatura de specialitate se propune o diversitate mare de proiect din perspectiva naturii formative a sarcinii:

- Monoproiect/proiect interdisciplinar/proiect transdisciplinar/proiect multidisciplinar;
- Informativ/de cercetare/aplicativ/practic;
- Individual/de grup;
- De tip constructiv/de tip apreciativ/de tip problemă/de tip învățare.

Pentru aplicarea proiectului sunt cunoscute mai multe etape, printre care și algoritmul în 6 pași:

1. **Informarea:** Elevii se documentează, selectează, și completează informația din variate surse (sugerate de profesor/colegi/bibliotecară sau identificate individual). Profesorul se asigură de asigurarea surselor relevante pentru îndeplinirea sarcinii.
2. **Planificarea:** Elevii elaborează individual planul de activitate (ce fac?/cum fac?) și resursele, instrumentele de care au nevoie (cu ce fac?), de asemenea se distribuie sarcinile între membrii grupului, eșalonate în timp.
3. **Decizia:** Elevii definesc elementele/secțiunile planului de lucru și iau decizii cu referire la strategiile/modalitățile cele mai indicate pentru soluționarea problemei sau realizarea sarcinii. Profesorul adresează întrebări, formulează sarcini specifice pentru monitorizarea activității.
4. **Desfășurarea proiectului:** Elevii îndeplinesc sarcinile distribuite într-un mod responsabil, creativ.
5. **Controlul:** Elevii verifică rezultatele proiectului, învață să aprecieze calitatea procesului și a produsului. La această etapă, profesorul este consultant.
6. **Evaluarea:** Elevii împreună cu profesorul evaluează produsul final. Feedbackul.

Sarcini specifice pentru proiecte pe clase

Clasa a X-a	Clasa a XI-a	Clasa a XII-a
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zei în viața cotidiană</i> (denumiri de întreprinderi, instituții, localuri etc.) • <i>Zeitățile în cinematografie/arta fotografică/pictură/sculptură/literatură</i> • <i>Personalități ale Renașterii</i> (studiu biografic) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Curențele în literatură și în arte:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Clasicismul - Romantismul - Realismul - Modernismul - Postmodernismul • <i>Literatura și evenimentele istorice</i> (revoluții, conflicte militare) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Abordarea unei teme</i> (copilăria, aventură și călătorie etc.) <i>în literatură și în artele vizuale</i> • <i>Arta traducerii</i> • <i>Predicții în literatura SF și realizările tehnologice</i>

Evaluarea produselor la disciplina *Literatura universală* este partea vizibilă a procesului complex de predare-învățare-evaluare. Pentru a ajunge la această etapă, subiecții educaționali parcurg pas cu pas cea mai mare parte a demersului didactic, partea invizibilă, care implică pregătire și responsabilitate.

BIBLIOWEBOGRAFIE

Cadrul legal, normativ și reglator:

1. *Cadrul de referință al Curriculumului Național*, aprobat prin Ordinul Ministerului Educației, Culturii și Cercetării nr. 432 din 29 mai 2017.
2. *Cadrul European Comun de Referință pentru Limbi*. Bruxelles: 2018
3. *Codul Educației al Republicii Moldova*, modificat LP138 din 17.06.16, MO184-192/01.07.16 art.401, intrat în vigoare 01.07.16.
4. *Curriculum pentru disciplina Limba și literatura română, clasele a X-a, a XII-a*, Chișinău, Știința, 2010.
5. *Curriculum pentru disciplina Literatura universală, clasele a X-a, a XII-a*, Chișinău, 2010.
6. *Куррикулум для 10-12 кл. Всемирная литература*. Știința, 2010
7. *Programul de modernizare a sistemului de învățământ din Republica Moldova*, aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 863 din 26 august 2005.
8. *Referențialul de evaluare a competențelor specifice formate elevilor*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014. 596p.
9. *Standarde de eficiență a învățării*, Ministerul Educației al Republicii Moldova, 2012.
10. *Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”*, publicat: 21.11.2014 în Monitorul Oficial Nr. 345-351; art. Nr. 1014.
11. *Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022*, MECC, publicat: 07.10.2016 în Monitorul Oficial Nr. 347-352, art. Nr. 1198.
12. *Strategia Moldova Digitală 2020*, publicată: 08.11.2013 în Monitorul Oficial Nr. 252-257, art. Nr. 963.
13. *Strategia Națională Educație pentru toți*, publicată: 15.04.2003 în Monitorul Oficial Nr. 070, art. Nr. 441.

Studii/rapoarte:

14. *Evaluarea curriculumului național în învățământul general. Studiu*. Chișinău: MECC, IȘE, 2018.
15. Bucun, N.; Guțu, Vl.; Ghicov, A. [et al.] *Evaluarea curriculumului școlar. Ghid metodic*. Chișinău: IȘE, 2017.

Referințe științifico-didactice:

16. Bocoș M. *Instruirea interactivă*. Iași: Polirom, 2013.
17. Callo, T., Ghicov, A., *Elemente de transdisciplinaritate în predare: Ghid metodic pentru formarea cadrelor din învățământul preuniversitar*. Chișinău: Î.E.P. Știința, 2007
18. Cartaleanu, T., Cosovan, O., Goraș-Postică, V., Lîsenco, S., Scifos, L., *Formare de competențe prin strategii didactice interactive*. Chișinău: Pro Didactica, 2008. http://ise.md/uploads/files/1538398987_cultura_educatiei_si_vorbitorul_cult_de_limba_romana.pdf

19. Cartaleanu T., Cosovan O., Zgardan-Crudu A. *Repere metodologice de evaluare a competențelor în perimetrul cursurilor opționale de pe aria curriculară Limbă și comunicare*. Chișinău: Garomont-Studio, 2018. 204p.
  20. Cartaleanu T., Cosovan O., Zgardan-Crudu A., Bolocan V., Sufe E., Șișcanu-Boz O. *Designul lecției de limbă și literatură română: Auxiliar didactic pentru studenți, masteranzi, profesori*. Chișinău: Garomont-Studio, 2014. 162p.
  21. Cartaleanu T., Cosovan O., Zgardan-Crudu A., Bolocan V., Suff E., Șișcanu-Boz O. *Didactica studiului integrat al limbii și literaturii române în gimnaziu*. 2014. p.
  22. Cartaleanu T., Cosovan O., Zgardan-Crudu A. *Modele conceptuale ale cursurilor opționale pe aria curriculară Limbă și comunicare*. Chișinău: Garomont-Studio, 2017. 160 p.
  23. Cosovan O. *Procesarea textului științific*. Chișinău: Garamont Studio, 2016. 80 p.
  24. Cornea P., *Introducere în teoria lecturii*. București: Ed. Minerva, 1988.
  25. Cristea, S., *Dicționar de pedagogie*. Ch.-Buc., Grupul editorial Litera Internațional, 2000
  26. Floyd K. *Comunicarea interpersonală*. Iași: Polirom. 2013. p. 502.
  27. Guțu VI. *Curriculum educațional Cercetare. Dezvoltare. Optimizare*. Chișinău: CEP USM, 2014
  28. Guțu, VI. *Curriculum educațional*. Chișinău: CEP USM, 2014.
  29. Guțu, VI. (coord.), Chicu, V., Dandara, O., [et. al.]. *Psihopedagogia centrată pe copil*. Chișinău: CEP USM, 2008.
  30. Goraș-Postică V. *Competența acțional-strategică*. Chișinău: Centrul Educațional PRO DIDACTICA. 2012. 152 p.
  31. Hattie J. *Învățarea vizibilă. Ghid pentru profesori*. București: Ed. Trei, 2014.
  32. Jonnaert Ph., Ettayebi M., Defise R. *Curriculum și competențele. Un cadru operațional*. Editura ASCR, 2010, 125p.
  33. Leahu R. *Textul liric. Lectură, înțelegere, interpretare*. Chișinău: Arc. 2011, p.140.
  34. Neacșu I. *Metode și tehnici de învățare eficientă*. Iași: Polirom, 2015.
  35. Nicolescu B., *Transdisciplinaritatea: Manifest*, Traducere din limba franceză de Horia Mihail Vasilescu, Editura Junimea, Iași, 2007.
  36. Pâslaru VI. *Introducere în teoria educației literar-artistice. Ed. a II-a*. București: Sigma 2013. 198 p.
  37. Popa M.-E. *Evaluarea formativă a competențelor în ora de limbă și literatură română în liceu*. Pitești: paralele 45, 2015. 304 p.
  38. *Proiectul: proces de învățare, produs evaluabil*. Chișinău: Centrul Educațional PRO DIDACTICA. 2018. 112 p.
  39. Schugk M., *Interkulturelle Kommunikation (Kulturbedingte Unterschiede in Verkauf und Werbung)*, Vahlen Verlag, München, 2004.
- - -
1. Adler, Mortimer J., Doren, Charles Van. *Cum se citește o carte: ghidul clasic pentru o lectură inteligentă*. Pitești: Paralela 45, 2014.
  2. Auerbach, Erich. *Mimesis. Reprezentarea realității în literatura occidentală*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1967.

3. Bayard, Pierre. *Cum vorbim despre cărțile pe care nu le-am citit*. Iași: Polirom, 2008.
4. Bloom, Harold. *Canonul occidental. Ediția a II-a*. București: Grupul Editorial Art, 2007.
5. Călinescu, Matei. *Conceptul modern de poezie*. Pitești: Paralela 45, 2009.
6. Claudon, Francis; Haddad-Wotling, Karen. *Compendiu de literatură comparată*. București: Cartea românească, 1997.
7. Cornea, Paul. *Delimitări și ipoteze: comunicări și eseuri de teorie literară și studii culturale*. Iași: Polirom, 2008.
8. Crăciun, Gheorghe. *Introducerea în teoria literaturii. Ediția a 2-a*. Chișinău: Cartier, 2003.
9. Daix, Pierre. *Șapte secole de roman*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1965.
10. *Dicționar de termeni literari*. București: Editura Academiei Române, 1976.
11. Friedrich, Hugo. *Structura liricii moderne*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1969.
12. Grati, Aliona. *Dicționar de teorie literară: 1001 de concepte operaționale și instrumente de analiză a textului literar*. Ed. a 2-a, revizuită și completată. Chișinău: Arc, 2018.
13. Groeben, Norbert. *Psihologia literaturii*. București: Editura Univers, 1978.
14. Hăulică, Cristina. *Textul ca intertextualitate*. București: Editura Eminescu, 1981.
15. Herseni, Traian. *Sociologia literaturii*. București: Editura Univers, 1973.
16. Hirsch, Edward. *Cum să citești un poem și să te îndrăgostești de poezie*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2015.
17. Hocke, G.R. *Manierismul în literatură*. București: Editura Univers, 1977.
18. Lamott, Anne. *Cum înveți să scrii ficțiune pas cu pas. Sugestii despre scris și viață*. Pitești: Paralela 45, 2013.
19. Larroux, Guy. *Realismul: Elemente de critică, de istorie și de poetică*. București: Cartea românească, 1998.
20. Manolescu, N. *Viață și cărți: Amintirile unui cititor de cursă lungă*. Ediția a 3-a. Pitești: Paralela 45, 2015.
21. Martin, Mircea. *Geometrie și finețe*. Ediția a III-a, revizuită și augmentată. București: Tracus Arte, 2017.
22. Martin, Mircea. *Radicalitate și nuanță*. București: Tracus Arte, 2015.
23. McHale, Brian. *Ficțiunea postmodernistă*. Iași: Polirom, 2009.
24. Moisan, Clément. *Istoria literară*. București: Cartea românească, 2000.
25. Munteanu, Nina. *Scriitorul de jurnal: descoperirea vocii interioare*. Pitești: Paralela 45, 2012.
26. Mușina, Alexandru. *Teoria și practica literaturii*. București: Editura Muzeul Literaturii Române, 2012.
27. Mușina, Alexandru. *Eseu asupra poeziei moderne. Teoria și practica literaturii*. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier, 2017.
28. Pageaux, Daniel-Henri. *Literatura generală și comparată*. Iași: Polirom, 2000.
29. Pânzaru, Ioan. *Practici ale interpretării de text*. Iași: Polirom, 1999.

30. *Pentru o teorie a textului*. București: Editura Univers, 1980.
31. Plămădeală, Ion. *Opera ca text. O introducere în știința textului*. Chișinău: Prut Internațional, 2002.
32. Postolachi, Veronica. *Noțiuni de teorie literară. Ghid pentru elevi*. Chișinău: Prometeu, 2008.
33. Santerres-Sarkany, Stéphane. *Teoria literaturii*. București: Cartea românească, 2000.
34. Simion, Eugen. *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator-operă*. București: Editura Institutului Cultural Român, 2005.
35. Sontag, Sontag. *Împotriva interpretării*. București: Vellant, 2016.
36. Starobinski, Jean. *Textul și interpretul*. București: Editura Univers, 1985.
37. Tieghem, Paul van. *Literatura comparată*. București: Editura pentru Literatură Universală, 1966.
38. Todorov, Tzvetan. *Teorii ale simbolului*. București: Editura Univers, 1983.
39. Valette, Bernard. *Romanul: Introducere în metodele și tehnicile moderne de analiză literară*. București: Cartea românească, 1997.
40. Zinsser, William. *Cum să scriem bine: ghidul classic pentru scriitorii de nonficțiune*. Pitești: Paralela 45, 2013.
41. Бахтин, М. *Вопросы литературы и эстетики. Исследования разных лет*. Москва: Художественная литература, 1975.
42. Веселовский, А. Н. *Историческая поэтика*. Москва: Высшая школа, 1989.
43. *Введение в литературоведение*. Под ред. Г. Н. Поспелова. 3-е изд. Москва: Высшая школа, 1988.
44. Граник, Г. Г., Бондаренко, С. М., Концевая, Л. А. *Как учить работать с книгой*. Москва: НПО «Образование», 1995.
45. *Литература: Справочные материалы: Книга для учащихся*. Москва: Просвещение, 1989.
46. Лотман, Ю. *Внутри мыслящих миров*. Санкт-Петербург: Азбука, Азбука-Аттикус, 2016.
47. *Поэзия. Учебник*. Москва: ОГИ, 2016.
48. Рэнд, Айн. *Искусство беллетристики: руководство для писателей и читателей*. Москва: Астрель: АСТ, 2011.
49. *Словарь литературоведческих терминов*. Москва: Просвещение, 1974.
50. *Словарь юного книголюбца*. 2-е издание. Москва: Книга, 1987.
51. Сухих, Игорь. *Структура и смысл: Теория литературы для всех*. СПб: Азбука, Азбука-Аттикус, 2018.
52. Уеллек, Р., Уоррен, О. *Теория литературы*. Москва: Прогресс, 1978.
53. *Энциклопедический словарь юного литературоведа*. Москва: Педагогика, 1988.